
Kaloomte

Miltomba ta skaj tsaltomba
ta slumal maya

Tseltal

Sbapajkal jun

Mutul sok sts'unbal muk'ul
Chanetik

Xcha'pajkal jun

Xcha'kuxel talel Sts'unbal
muk'ul Chan.

Ts'ibubil yu'un te:
E.K. Bolles

Ja' la spas lok'ombailetik te:
NamSuny Bolles

Bitik yilel pasbil 3d yu'un te:
Dodson Bolles

La sk'ases ta bats'il K'op Tseltal te:
Alonso Guzmán Velasco

13.0.8.2.2.L.C. 1 IK', 5 K'ank'in
Jun xcha'winik yu'un diciembre ta ya'wilal 2020

Te sts'unbal chane tsalbil sok ak'bil
beel ta ajk'ol k'inal, ja'me te banti
xch'ejan k'inal te kol ma jbajk'uk
ja'wil te ay ae. Te stalel xkuxlej
Teotihuacana, la stsal sba sok te Mutul
(Tikal), te j-alan k'inal mayaetike
p'olik sok nichimajik ta bayel stukelik.

Ja'nax yu'un ay chikan ta ilel te
sts'unbal te muk'ul chane cha'jajch
talel sok wijk'nanixan sit, ta skaj te la
yich' beel tikunel yu'unme jich ya yil-a
te jpam ta lumil te ay ta nopol ts'akan
ta ajk'ol k'inal yu'un te Maasal, maba
la swalak'pati te jichuke, yu'unme jich
ya xmuk'ubtesot-a te ach' ajwalil yu'un
te Kan Yunoom Cheen.

9.2.10.0.0? (Jtab yu'un Marzo ta ya'wilal 485?) Kan Kitam (70) de Mutul la stikunbe beel Nacom Balam (26?) yu'unme ja' ya xba smil te jpam ta lumil Maasal.

Te jch'ultatik Balame ya yak' ta ilel spisil te xojobil ta sba yajk'olal te awal ts'unubiletike sok ta jujupam lum ta alan k'inal ta slumal te mayae. Te xojobile spususet sk'ixnal te Sakbejo'ob te p'isbil ta sba te balumilale.

Ya stsob sba sk'ixnal te banti joyol xlemlajetxanix te ya xchik'intes te k'alal ya xnoptsajik beel tey-a te jbeeletik te ya xbeenik tey-a into te ta soraletike, sok skuchoj sp'olmalik ta spatik, ja' pajal sok yilel te xanichetik xcholetik ta beel te jk'axel ma xkuxik j-ajk'uke.

Te k'inetik ta yolil te Kantu ta 9.2.10.0.0 ja'tonax ya xlaj yo'tanik sok te yuts'-yalalike, sok te jchonolajeletike ya sujtik beel ta yakanik, jpaxealetik sok j-ula'taywanejetik. Ja' into te bajk'inal kirsanuetike, ay cha'chajpik jbeomaletik tey-a, te jchajpe slapoj lek sbats'il k'u'ik te lek jalbil te ya xbeenik beel ta stojol te Mutul.

Te xchik'e ya x-ajts'esbet te stibae sok te spate, ta oranax ya x-alanej yo'tan yu'un sk'alel te jch'ultatike, ta juju tejk'el te ya xbeene ya x-alub yu'un, ma ja'uknax te lubel yakal ta toyel moele, ja'nix jich yakal ta ts'ujts'unel ya'lel xchik' te k'anch'oich'oxanix te ya xtuun ta we'elile sok te ya

xk'atp'oj ta tsajtsajtik sbonile. Te J-al mantaril k'ope ja'me te sbabial te'tikil mut sbiil ku'untike, ta k'un'k'un la spik te spat sjole, ja'to la ya'ay te ajch'nax te stsotsil sjol yu'un te xch'ich'ele.

Ja'me a te k'alal ya xtoy yip xojobil te jch'ultatike, kol ma spisiluk te jpaxealetike la spuk beel sbaik yu'unme jich ya snak' sbaik yu'un xk'ixnal-a te k'aale, la sleik axinal ta yanil te'etik sok ta xujkxujk beetik yu'unme jich ma xlajik ta k'aal-a.

Te cha'tul jbeometke la xkux yo'tanik sok la yuch'ik puk'bil juch'bil k'oxox waj yu'unme jich ya spajesik takin ti'il-a; ta patil te k'alal alamaj te xk'ixnal k'aal ta skojtol bak'etalike, la suj beel sbaik ta patil la sjoyin beel sbaik ta be sok te yantike, yu'unme jich yananax xbeenik beel-a te banti ya xbajtike, yanuk stukel te yantik jbeomaletike junax yo'tan yakalik ta skuxe stukel te ba'ay xujkibaltik ay yaxinale.

Ja'nanax ta yajk'ubalil, ta xchebalik la stijtsantes sbaik, la yilik te binti yilel meltsanbil te muk'ul naetik yu'un te Mutul, ta jujun ch'ulna sok ta stoylejaj xojobalnax ya xtil k'ajk' tey-a te ba'ay muk'ul naetike. Ja' te binti la staik ta ilele junej yo'tanik yu'un, xkuxetnax k'inal la ya'ayik yu'unme jich ya yak'beikxan beel yipal-a te beel te banti ya xbajtike, manchuk teme lubenikix te skojtol bak'etalike sok te lajemikix te yipik ta beele.

Te bitik ts'untiklabile ya xlaj k'atp'oj ta yakul

wakax na sok ay bitik ya stsobtiklay sba tey-a. Lum k'inal sok beetik te yich'tiklayej tonetik ta yutil te banti joybil makajtike. Yu'unme jich te mach'atik ya sk'asesik k'op a'yej te ya xk'axik beel ta ba'ay Mutul, te lumilaletike ya xljaj ta sakil sutu-ik', ta juju jejch pajk' bonbil ta tsaj, ta yax sok ta k'an. Ja' yak'oj ta ilel te binti yilel te lum k'inale, Riosetik, mak na'ojibal yu'un k'ink'intik mak lekil choltamba.

Te j-al mantaril k'ope sok te yaj koltaywaneje la xat' sbail sok bajtik ta jujutul ta snaik yu'unme jich lek ya yich'ik ochel yu'un yinamik-a sok yal snich'anik-a sok junaxme yo'tanik yu'un-a. te j-al mantarile la yich' ak'beyel sikil sjilomal we'elil, te k'alal alaj yo'tan ta we'ele t'uxaj beel ta swayib, sbabial la yich' sujel yu'un yinam te ya x-atine sok ya spok ek te yejchine.

Ta spajelal, ay chikan ya xk'ajin mutetik sok xwojlajet ts'i'etik te maba chikanik ta ilel te ba'ay jpam lume. Ja' ya yalik te ya xk'ot te jch'ultatik balame. Te jkanataywaneje la yik' talel te muk'ul jwolwanej yu'un ta sorale, ja' sbabi la yuch' ul te lom bujts'an te pasbil ta ixim te lek k'ixin sok ay slewule, te j-al mantarile la stej k'an sba ta patil bajtik ta lekil muk'ul na, tey sts'ikoj beel te k'uxiknax sbakeltak ta skojtol bak'etale.

Te k'alal ayik ta yamak'il a te lekil muk'ul nae, te j-al mantarile la sta sba sok te ach'ix sme' te Tzut Nic. (Ants chup yu'un nichim), te mach'a ya x-a'tej ta smesel k'a'pal sok yich'el ta muk' ta spatilal te

k'alal ya xljaj te juju kaj k'ine; ya snojptes te jk'ayojetik ta swenta yich'el ta muk' te bitik aye sok ya xchajpan ta lek te smajkil yilobil k'inal sok xch'alel ta lek te yutil wayibal ta lekil nae.

Te ach'ix me'ile ya yak' sba ta ilel sok te sp'ijile. Ja' jich te bit'il ak'bil yil yu'un te slekilale. Ja'nax yu'un ta yanil te binti yilel te stalele, lom k'ax lek yo'tan sok stalel ay sp'ijil ta skaj te ach'ixtoe. Te ach'ixe ja' yoxebal yinam te Kan Kitam (K'anal Pecari). Ja'nax yu'un ta sbabial te k'alal la yak'bey jtul snich'ane, melez te sbabial cha'tul me'iletike maba ya x-alajik stuke. Sbabial jkojt te'tikil mut bajt ta stojol te Ix Tzutz Nic. Te mach'a xkuxetnax yo'tan yu'un te k'alal la sta ta ilele, la sjojk'obe te binti yilel la yil te k'ink'intik ta swenta yabat te Maasal (Naachtun). Sbabial te'tikil Mut, la yalbey jich, manchuk teme ja' ya'telinej yilel swentainel te k'ine, melez maba jich ak'ot ta pazel te bit'il chajpanbil sk'oplale, ja' yu'un ya sk'an ya xk'opoj x-a'yan sok te smamalale. Ja'me te Muk'ul ajwalile.

Sok Ix Tzutz Nic ay ta xin k'ab, Nicom Balam (Muk'ul Balam) ay ta swa'el k'ab sok jtul abatil te stsakoj jun ts'anjolil yu'un ya xloch-a te spate, te ajwalil Mutul, Kan Kitam (Balam Chan) la snup ochel te j-al mantarile. Kan Kitam. Ja' jtul ta winikil te ayix ta lajuneb xchanwinik ya'wilale, ja' snich'an te Siyaj Chan Kawiil II, sok ja' smam te Yax Nuun Ajiin, sok jtul snich'an te najkaj koel ta lumilale yu'unme ja' ya stsak beel ta jun te binti yakal ta

a'yantael ta muk'ul tsohleje, te jpajk june pasbil ta juju lejch te ja' spat te muk'ul te' te potsbil ta sakil tane.

Sbabil te'tikil mut la yal te binti spasoje sok la yal te k'alal ya xk'ot ta Maasal, la sna' stojol te muk'ul ajwalil te ay yik'oj yantik j-ula'etike; te k'alal la sjojk'o te binti swentaile, la yich' albeyel te ja' ta swentail te j-al mantaril sok te mach'a talem ta Ts'iiba'anche' (Bonbil te'), ja' jпам ta lumil yu'un te muk'ul Kan, sok te ayik ta yilel-a te k'in te yananix yich' pasulael-ae.

Te sbabil te'tikil mute, la sna' stojol te Maasal te ja'tonax la spaj yo'tan sok te mach'a maba lek ya yil sba soke. Ja' yu'un bajtik ta chukel sok te jkoltaywanej yu'une, la yich'ik ts'usel ta chukel ta spisil k'aal te jayeb k'aal ajalaj te k'ine. Ta patil te k'alal alaj te k'ine ta yolil Kutun, te j-al mantaril yu'un te Kan la yik' beel te sbabil te'tikil mut te ba'ay ch'iwich te banti la yak' sba ta k'exlal ta sit yelaw te jnaklejetike, ta patil la yich' ak'beyel jim majel ta spat sjol, ta patil la yich' ch'ojel lok'el. Lek ay a te Maasal te la sjel te mach'a ya spaj yo'tan soke, melel maba ya sk'an ya stoj spatant te Mutul ja' into te ja'wile.

Te sbabil te'tikil mute laj yu'un scholel te k'op a'yeje. Te jch'ultatike la smak te amak'e, ta jamalal te banti t'imil jelawel smajkil pak' ta ochibal te pasbil ta tunime, te lekil nae jochol sok xch'ejanax k'inal tey-a. Nacom Balam la sjultes tsail yu'un te

kol ma jbjak'uk ja'wil ta sbabial talele.

Te Mutul lok'em ta anel yu'un te ajwalil Kan sok subjil yu'un te Kan te yakuk xbajt ta ajk'ol k'inal te ba'ay Ts'iiba'anch', ja'me te banti ya xmantalej te mach'a ja' ya xjil ta swenta te Maasal te ja' jpam ta lumil te ay ta sts'akan ta ajk'ol k'inal yu'un te Mutul, te ay bayel ta k'aal te jich albil sk'oplal te ja' ts'akan yu'un te stalel kuxlejalile, jich bit'il te jeltomba k'op a'yeje, te bitik ya yich'tiklay chonele sok te yu'elik te Mutul sok te Kan.

Teme ma'yuk ilbil ta lek spisil te mach'a ya x-animaj yu'un p'olmalil te banti talem ta jujantik ch'in lumetik te ba'ay alan k'inale sok te ba'ay muk'ul jtejklumetik ta ajk'ol k'inal te joyol ta ja'e, te yu'el te Kan maba lom tulan sok ya suj sba ta sch'unel te sk'op ya'yej yu'unme jich ya ya'aybe yutsil jtebuk te bitik ya yich' chonele.

Ja'nax yu'un te ya'tik into, esmajxan ach' biilil yu'un te keawaletik yu'un te ja'mal ta ajk'ol k'inale, Yuknoom Cheen, te maba pajal sok te mamil me'chunile. Ja'me sts'unbal te Kan ay bayel swi'nal yu'un te yach'il we'eliletike. Te muk'ul Chane wik'il sit yu'unme jich ya sk'an ya x-a'tej ta oranax yu'unme jich ya smakbe sk'oplal-a te ya yich' chapel smilele. Te k'alal la sts'ik te ajwalil Kan Kitam te xiwel ta yo'tane, la yal jp'al mantar te binti ya spase yu'unme jich ya skom sba-a te Maasal, la yich' p'ajel yu'un te Ix Tzitz Nic, la yalbey te smamalal te mamalixe sok ma'yukix yip yu'un ta

swenta tulan tsaktomba ta k'ope.

Jich yu'un la smuk'ul o'tanin sba te muk'ul jwolwaneje ja'me te ajwalil tsabil Nacom Balam, jk'axel ma'yuk jich mach'a tsabil-a te keremto te k'ax tulan ya'tel te Nacom, ja'nax yu'un ja' la yich' ilel te binti yilel te stalele, lom ya snuk' may te joyob slutoj ta yee, sok ya yilbe sit te mach'a ya xk'opoj ya yile, ya sk'opon jun, ma ja'uknax te ya'yeje jichnix ek te snopojibal yu'une. Jtebnax ya xk'opoj sok te k'alal ya xk'opoje k'unax ya x-a'yan, tulan yakal ta ya'yel stojol sok yich'el ta muk' ta spisil. Ma'yuk atse'en. Ta patil te k'alal lamaj te k'inale, la sch'un te binti la yich' albeyel ta slekilale sok la snak' ta yanil snujkulel te binti lijkem sk'ajk'al yu'une.

Nacom Balam la slok'es te bitik ay yu'un ta swenta te spasel k'ope. Te sk'oje pasbil ta sjol Balam. Ta snejkel yich'oj jkejts sk'uk'umal mut. Te schujkile potsolxan ta sk'uk'umal mut-ek. La stoy moel smajkil pasbil ta te'etik te sjel k'axumtayej sba, yu'unme jich ya smakbe snajtil-a te skojtol bak'etale. Te binanix ut'il ay-ae, ya snuk may ta ye, stuchoj jch'ix puro te bujts'anax yik' te sch'ailel ta spat xujk te sjole. Nacom Balam la yula'tay te naetike sok ta muken la schajpan te mach'a jun yo'tan soke, jich bit'il Holcanes (Jpas k'opepetik) ta swenta into te abatinele.

Te jch'ultatik Balame maba lom ya yak' sba ta ilel ta skojtol, k'alal into te winiketike jajchik ta xchannel yakanik ta soralettik ta patil bajtik ta

ya'telinel te ixime, te ch'ume sok yantikxan te bitik ya xlok' ta k'altike. Ta xch'ejan k'inal, beenik beel ta chujkul be te banti ya sta sba sok te jпам ta lumile sok te yantikxane, maba ja' la st'unik beel te muk'ul sakil be te ya xk'ot ta Maasal.

Ta olil mal k'aal, te jpas k'opetike la skux yo'tanik ta yaxinal te'etik sok maba la stij sbaik yu'unme jich ma xkujp yik'ik-a, sok te manchuk ya xtakej sbak'etalik-ae mak ya xlaj yipik tey-ae. Te tulan ik' ta ja'male leknax lamal k'inal tey-a, jich-ek te jпам ta lumil ay ta yelawike, joyob maba ya stij sbaik sok xch'ejanax k'inal te k'alal yakal ta xkuxel yo'tanik ta stojol te jch'ultatik Balame. Te Nacom Balam la stsak te smachite sok te swiniktake la xchajpan sbaik.

Ta patil animajik ta jojchol soraletik, ja'nax la slijkesbeik sk'ajk'al te ts'i'etik ta spat te ts'ajketik pasbil ta tone. Ja'nax te k'otik ta sts'el te naetik ta yolil te jпам lume, la stoy te yawike, xi'bajtiknax sba te k'alal ya yawtaik ta swenta te pas k'ope. Te winiketike ochik ta yutil nanatik sok smachitik te pasbil ta tone, te mach'atik te la stijik ta k'ope ja'ik te mach'atik wayajtik ta yutil snaik ta swayibike.

La stsakik lok'el sok la skil jochanik ta soraletik. Nacom Balam och ta yutil te muk'ul lekil nae, la stsak lok'el te Kutz, te ajwalil yu'un te Maasal, te mach'a maba la skoltay sba ta spasel te k'ope. Te jnaklejetik ta Maasal, la stsob sbaik ta yilel te bit'il la yich' beel ik'el te ajwalil yu'une sok te winiketike la

sjatsbeik te sk'u'ike, la xchukbeik te sk'abe, ja' jich la stsalbeik te sch'ulele.

Te inamiletike sok te kerem ach'ixetik te ya x-ochike, ja'iknax te xch'inch'unik ta yutil te jpam ta lumile. Ja'nax ya stsak sbaik, yakaliknanix te jtsakawaletik yu'unme jich ya xjajkik beel-a te ba'ay te Sacbe. Ta patil t'uxajik ta be, ok'ik sok la snitbeik ta stsotsil sjol sok sk'u' spak', ja'to te k'alal majk beel te yawike, te sk'u' spak'ike likil ts'ayalnax jilel yu'unik.

Te jnaklejetik yu'un te Mutul, sna'ojikix stojol te binti yakal ta pasel yu'un te kirsanuetike, la stsob sbaik ta yochibal ajk'ol k'in al yu'un te Mutul. Te kirsanuetike jakalto ya yilik, ta muken sok ta slekilal yutsil yo'tanik ya smailik. Lumto te ba'ay yajk'olal te sakil bee, te kerem Nacom Balam chiknaj talel lok'el sok ya'tajib, ts'akal slapojbe talel sk'u'il te spasel k'ope, spotsoj te stsotsil sjol sok slapoj lejchel tepil, sok slapoj sk'u' te pasbil ta nujkulel Balame sok j-ajk'otetik yu'un te yalemoel sbonil sk'u' spak'ike. Ta sit yelaw te ay-a te muk'ul jwolwanej yu'un te jich sbiil ku'untik Tseek' Peek' (Sbakel sjol ts'i') te mach'a stsakoj ta toyol te binti joyol potsol ta sk'uk'umaltak te Mutul. Ta spat talik te jxajt' Holcanes, ay j-olil te mach'atik sjochojik talel te jchukeletik yu'un te maasal.

Te kirsanuetike la xat' sbaik sok te soltaroetike, ochik beel ta yutil jpam lum te banti ayik te mach'atik junax yo'tanik te stsaktiklayejik yabenal

xan yu'une, ja' jich ya xt'ax sk'abik yu'un te juju tejke'el ya xbeenik ochele. Nacom Balam ja' j-ik'awal ochel k'alal ta yutil lekil muk'ul Na, yanuk stukel te Kan Kitam sok te Ix Ix Tzutz Nic ja' la snupik ochel ta be. Ja' tey la stejke'anik ta olil te jchukeletik yu'un te maasal sok ta bael sitil ta spisilik la yilik te la yich'tiklay nitel lok'el yejk'echik te x-awatiknax yu'un xk'uxul te jchukeletike. Nacom Balam la stsak te ajwalil yu'un Maasal ta skawayu abajt stejke'anbe ta yelaw ta stojol te Kan Kitam yu'unme jich ya sk'anbe wokol yu'un te sk'op ya'yeje, jich yu'un lek la yich' a'yel stojol yu'un te bitik la yale.

Yaniwan yich' ts'ikel smul sok skuxlejal te Kutz maba ta obolbajel, ja' ta skaj te bit'il ochem ta chukele, Maasal maba ya stak' ya sbiiltes jtul ach' ajwalil sok te jpmam ta lumile, yame yich' sujel ta pasel ya'tel te Mutul. Ja' yu'un te winiketik yu'un te Maasal maba pajal la yich' ts'ikel te smulike.

Te Nacom Balam la sk'oktiklabe sjol maba tulan ta pasel la ya'yik melez la stundesik najtil machit te pasbil ta acero tone. Te skojtol bak'etalike xk'iyetnax beel jichuk sk'ab te' te winiketik yu'un te Mutul, ya x-awunik yu'un slekil yo'tanik yu'un te yakalik ta milel ta jujutul te jchukeletike.

Te k'alal alaj ta pasel te mach'atik yakalik ta milele, te kirsanuetike junax yo'tanik yu'un ta swenta te Nacom Balam yu'un te jpas k'opetik yu'un te jch'ultatike, ta skaj te la spas kanar ta stojol te

Maasal, te Ix Tzutz Nic. Junax yo'tan yu'un sok te lekilale, ma'yukix k'op, Junej te lekil utsilale. Ma jichuk ta spasil te bitik ya yich' albeyel te Nacom Balam, maba lek la ya'ay te Kan Kitam, maba lek la ya'ay lijk sk'ajk'al yu'un, la yal te ja'niwan lek te ya xlok' beel tey-ae, Nacom Balam la yich' bayel smajtan ta bayel k'aal te ja'chuk la spas kanare sok te ma'yuk yiname, ay bayel mach'atik la sjap sbaik ta stojol yu'unme jich ya yik' sbaik sok-a te antsetike, la sjojk'obe te Tseek' Peek' te mach'a joyob k'anbil yu'un antsetik te k'alal ya sk'opone, ta oranax ya yik' sba sok.

Nacom Balam sna'ojix stojol te muk'ul lekilal ya xjulix ta stojole, ja' yu'un la sk'an la sna' stojol, ja' yu'un la stsob sba sok te Chilam mak ja' te jtojliwaneje. Te banti ak'ot ta pasele ta sna la yich' pasel sok te ayik ek'a te Tseek' Peek' sok yantsil nich'a te Chilam te ja ya xkoltaywane. La yich' ak'beyel lekil majtanal te Chilam; ja' yu'un, te mamal winike la xch'ojtikla bayel chenek' te ak'bil yejtal ta juju jejche.

Ta patil te k'alal la snop ta lek j-ajk'uke, te lekil Chilam la yil te bit'il alaj beel te ajwalil Mutul, Nacom Balam ay binti k'an k'ook ta pasel ta stojol sok te k'an k'atp'ojok ta Kaloonte Balam, ja'me te muk'ul ajwalil yu'un te yantik ajwaliletike. Ja'nax yu'un la yak' beel xchebal sk'op ya'yej, te ja' sjelol, jtul te mach'a ya yich' jilel te bitik aye, te mach'a ya xmakbet jilel snaktib te Mutul.

Te kerem Nacom sok te mach'a pajal yo'tan soke xkuxetnax la ya'ayik yu'un te lekil k'ope; sok nichimaj sjol yo'tanik yu'un, la xchajpan sba yu'unme ya xnujpun sok te yantsil nich'an te Chilam, ja'me te Ix Ch'upul T'u'ul (Me' T'ul). Te k'alal chapalix-ae, la yich'tikla tikunel junetik ta yik'el talel spisil te swiniktak te Mutul yu'unme jich alan ya xchajpan talel sbaik-a te kirsanuetike. Te k'alal yorailix-a te nujpunele, te antsetike la snajkan sbaik ta walak'pat ta spat xujk sna te Nacom. Te ik'e ta oranax a ijk'ub yu'un ijk'al xch'ailel te ich yakal ta ch'ilele sok yik' wobil tibal te'tikil chij.

Te jich yipal smuk'ul te k'in la yich' pasele, k'axto jich slekil-a te bitik k'inil pasbil ta bayuke; te slekil te Nacom Balam pujk beel sk'oplal k'alal sna yawil te Mutul.

Jich bit'il te nujpunel k'ot ta paselele, te Nacom stukel akuxin jichuk tek'tom winik, te Nacom ayin ta sna stukel, yanuk te yinam Ch'upul T'u'ul la yich' ak'beyel jp'ej sna ta spat sna te stat Chilam. Maba ya yich' ak'beyel sk'opon sba sok ta sna te yinam te Nacom, Nacom Balam bayel k'aal ak'ax stukel ta holcanes; Ta jujuch'oj te Ix Ch'upul T'u'ul ya yich'be beel swe'el te smamalale ya xpajchanbe jilel ta sti' sna, yipnax ya ya'aybe sk'op-a te smamalale sok te sjoy mach'a ya xkanantaote, Tseek' Peek' ta spat te pak' pasbil ta tunime.

Ta octubre, ta ya'wilal 486, Chak Tóok Íich'ak II (10) la yich' pasel tsobajel tey-a te banti k'oem ta pasele.

Te k'alal k'axemix talel jun ja'wil spasbel kanar-a te Maasal, Kan Kitam sok Ix Tzutz Nic, la xchajpan sbaik ta swenta xch'abatael te snich'an Chak Tóok Íich'ak II (Muk'ul Yejk'ech Tontikil), yu'unme jich ya snabeik sba-a te kirsanuetik te ja' yajwal te bitik aye sok ya ya'aybe yutsil te ch'ultesel ta stojole. Te kereme ja' jich sbiil ak'bil yu'un te namej ajwalil te mach'a k'an stsal sba sok te Teotihuacan. Jich yu'un, te sbiile maba ak'bet bayel yu'el yu'un te sts'unbale ta skaj yu'un te kereme lom tutin ach'i sok xelexel yabenal ye atojk. Jich ya yalik te ja' la ta smul te Kan Kitam sok jich ya yal te kerem te maba tulan k'inal ya ya'aye.

Te palee nojpteswan te binti ya yich' pasel te kerem te ayix talel ta lajuneb ja'wil te maba junix yo'tan yu'un te k'alal la yich' albeyel te ya yich' jutel te ste'el yate sok te bayel ya xlok' xch'ich'el te ya yilik te mach'atik te ayik-ae. Te k'alal ya sta sk'alelale, ta spisil te jnaklejetik ta jpam lume yame stsob sbaik ta ba'ay ch'iwich te banti ay bayel we'el uch'balil tey-ae sok bayel bitik yantik a'telil yakal ta pasel ta junax sk'alelal tey-a. Lek slaptiklayej sk'u' spak'ik, Kan Kitam sok Ix Tzutz Nic, ja'me jnitawal yu'un te choltamba ta beel k'alal ta muk'ul na ya xk'ot k'alal ta yok muk'ul ch'ulna.

Te hak Tóok Íich'ak II la yil ta tejk'abal jich ya

xk'aboj beel ta ch'ulna ini, la yil te yakal ta lok'el ch'ail ta ch'ulchane. Te kereme och xiwel ta yo'tan yu'un sok maba la sk'an amo te ba'ay skajalkaj tej'abale, jich yu'un te paleetike la stsakbeik beel ta sk'ab sok la sjochik moel ta ajk'ol, te kereme x-awetxix sok ya sk'an skojtay sba. Kan Kitam maba ak'aboj sujtel ta spat k'anta maba la yil yilel te binti k'exlaltiknax sba yakal ta pasele. Ta sjol te toyol na ta yelawal te ch'ulnae, te kereme maba stak' ya stij sba, te Nacom Balam koltaywan ta sbojel te kereme, jich yu'un te kereme yakal ta ok'el ta bayel. Nacom Balam la yalbey te Tseek' Peek' ja' ak'bil talel ta spasel ajwalil, yanuk te tsa'sim kereme ma'yuk yip stukel.

Te kereme lek k'ux la yich' a'yel te k'alal ch'ijtale sok lek la yich' kanantael jichuk snich'an ajwalil, ja'nax yu'un te lek la yich' ilelel maba lek ajul xch'ulel melel k'aem ach'i sok te antsetik ta smuk'ul na te ajwalile, maba la sjoyin sba ta ch'iel sok sjo'tak ta keremil. Kan Kitam maba lom k'ux la ya'ay te snich'ane, jich ek te skerem nich'ane maba lom k'ux ya ya'ay sba sok ek te state.

Te kerem snich'an ajwalile, te k'alal ya xtajin ta pelotae ya yijkita jilel teme ay la yich' jot'el jtebuke sok teme ay yaxub jtebuk ta bayuk te skojtol bak'etale, maba ya xbajt ta lebojel teme lom k'ux ya ya'ay te k'aale. Ja'nax lom k'ax lek ya ya'ay te sk'oponel ta jun te namej k'op a'yejetike sok te yajtalel u te ay k'ejajtik ta muk'ul nae sok te banti ay

sk'ejobil te pajkal junetik sok ta ch'ulna. Sok bayel ya xk'ax k'aal yu'un ta st'unel te banti talem te sts'unbale mak snopel ta swenta te bitik ut'il ya xbeen te ek'etike.

Manchuk teme ma'yuk yip te skojtol bak'etale sok yan ta ilel-a te stalele, kol ma spisiluk k'anbil yu'un te yantike meel ja' te lom k'ax lek yo'tan te kereme sok ya xch'un k'op, jtebxix k'an yich' p'ajel yu'un te yantik j-abatetike, meel ya yich' utel yu'un te yantik j-a'teletik tey-ae; manchuk teme keremto ya sk'an yilbajinik ja'nax yu'un ma jichuk ak'ot ta pasel.

Te Nacom Balam, te mach'a sjapojbe snaktib te Mutul, lom k'ax najt te jujun ja'wile sok ta k'un'k'un ach'ay beel te slekil o'tanile, lijk labanwanuk te Chilam te lijk yilbajin spisil k'aal, te yinam Ch'upul T'u'ul sok wanch'ay beel, ja'nax ya yil te ma'yuk bistukixe. Ma jichuk, te antse lom k'ax toyem ya ya'ay sba sok te smamalale, sok ta jujuch'oj te binti ya yich' pasele yananix spas tulan ya smak'lin-a sok ya stabe sk'op, ja'nax te binti ya smailie ja' teme jun k'aalil och ta yo'tan sk'anel sbaieke sok te stulanil yo'tane. Ja' yu'un, ta jujun walk'ojel te Tseek' Peek' te ay a sok ya xjoyinwan ta tijil ta jujun k'aal sok ta jujun ajk'ubal.

Nacom Balam tsakbil ya ya'ay, jich k'oem te jkojt chanbalam ts'usul ta makte'e, ta skaj te joyob maba lek ya sjak' te k'ope jowil chawajtiknax ya ya'ay sba; ja'nax yu'un ja' jich bit'il mak'linel, la

yak' ochel sba stukel yu'unme jich ya x-och koel ta
toyol ch'en-a. Ja'nax jich into te waychejele la yich'
tael te lekil cha'kuxinele sok te yiname la yich' te
yipike.

488?, Laj te Kan Chitam (Kitam?) (73?) and Chak Tóok Íich'ak II (12?) k'atp'oj ta ajwalil.

Nacom Balam la sna' stojol te jun k'aalil k'an yich' ak'beyel smajtan te k'ala jtul jkanan te la sta jtul anima ja'me te ajwalil yu'un jchukel Masaal, Kutz. Ix Tzutz Nic la spas ta mantar te Nicom Balam te la yich' alel te sbak'etal te anima te yakuk yich' mukel ochel ta lumilal te ba'ay wakax nae, la sk'an te joyobokto ya yich' kanantayeles sok te joyobok yato yich'ula beel ich'el jujun k'aal te we'elile, jich k'oem te kuxulto yilel te ajwalile, yu'unme jich ma sna'ik stojol-a te mach'atik sk'anojbeik slajele.

Jich yu'un, te k'op a'yejetike pujk beel sk'oplal ta soraleltik sok maba jalaj sk'alelal, te Masaal ay stsaojix jtul ach' ajwalil, te maba leke, ja' stoyoj sba sok te Yuknoom Chen te ja' ajwalil yu'un te Kan te cha'najkanbilixe. Ta spisil jпам ta lumil, xwulwunik ta ya'yantael te binti yilel sbolil te Kan Kitam sok te ja' la yak'beik skujchin te bit'il ach'ay te Maasal.

Te sikilel te lum k'inale ya sjujch'i ta yajk'olal te jпам ta lumile, yanuk stukel te kirsanuetike yakalik ta spasel ya'telik ta jujun k'aal, xiweltiknax sba, xiwel jich bit'il te chanbalam ya xtijtsaj talel te mach'a ya xtal ti'otok te maba chikan ya ilele. Kan Kitam la stsob spisil te swiniktake yu'unme jich ya x-och-a te ach' tsaktomba ta k'ope, ja'nax yu'un ts'into, ja'me ya stoy moel sba yu'unme ja' ya xjil ta skoltayel te slumale, manchuk teme ja' maba lek ya

yilix sba sok-a te Ix Tzutz Nic.

Te banti sjeløj tael sba te slajibal tael animajele, Kan Kitam la stsob bayel soltarøetik te ay keremetik ta lum sok jtejklumetik ta spat xujk te Mutul, lom k'ax sjeløj sba-a te bit'il ch'in jtsojpk jpas k'øpetik holcanes te Nacom Balam lajto stundes tael te wojcha'jee. Ya'tik into, te tak'ine la stundesik ta smanil sk'u' spak'ik soltarøetik ta nujkuletik sok sboniltak; sokxan, ta jujutulik la yich'ik ak'tiklael jujuch'ix smachitik te pastiklabil ta tonetike. Te sk'u' spak' te ajwalile ja' pasbil ta snujkulel te'tikil Jalaw sok sjol te ya stundes ta spixil stsotsil sjole, te stsalube ch'albil ta sk'uk'umal yaxal mut Ketsal.

Ta yanil te jch'ultatik Balam te xtilnaxe, ta kapwots' te banti ayik te j-ilawaletike sok te mach'atik ya xp'olmajik ta soraleltike, te xch'aliltake potsol ta sk'uk'umal te Mutul jajchik moel ta ch'ulchan, nutsbilik beel yu'un najtil espadaetik pastiklabil ta ton te ya sts'apulaik beel ta ik'e. Bayel niwak xulubiletik sok k'ayøbetik la sk'ajintabeik sk'ayøj te Kan Kitam, yich'øj beel snaktajib yu'unme jich ya yich' jachel ta yajk'olal ta spisil swiniktak te Mutul.

Ta spat te ajwalile ya xchan yakan te Nakom Balam, te jmantaleswanej lekil muk'ul jwolwanej yu'un soltarø, ja'me te slapøj nujkul sok k'uk'um jich bit'il te ajwalile yu'une, ja'nax yu'un ma'yuk bayelik, la snuk' jch'ix balbil lekil may sok la spatbe yo'tan te mach'atik lijkemik sk'ajk'alik te ya xt'ax

sk'abik ta stojolike. Ta spat into te ay ek'a te Tseek' Peek' sok te holcanetike, ta jujutulik junax yo'tanik sok te mach'a sk'anojik ta leke ja'me te Nacom.

Te beel ta soraleltike te k'alal ya xlok'ik ta soralil te jпам ta lumile ts'akalik ta ilel ta lek ta bael sital sok ya'yel k'inal ta chikinil; te binti ya sk'anike maba muken ya spasik, Kan Kitam ya sk'an te winiketik yu'un te Maasal te yakuk sna' stojol te yakalix talel ta tijtsajel te smuk'ul yaj kontrae, te yakuk xiwe sok te lajemuk ya ya'ayix ta skojtol bak'etale. Ja'nax yu'un, te soltaroetike ch'ayik ta toyol ja'maleltik, te Ix Tzutz Nic la xmich'be ta tulan sk'ab ta skaj xiwel nitil otsolxix te xch'ujte sok ya xwalk'oj ya ya'ay te sjole.

Te yach'il ajwalil yu'un Maasal sok te winiketik la stsaik p'ej wits' ta yok te banti ts'unajtik te ixim ta slokibal Maasal yu'un ya yich maliel te Kam Kitam. Te k'alal k'ot te skontrae, la yilik te bayal yakik ta talel te soltaroetik ta tseltsel wits', la smakik spasil te witsetike, jteb la ya'ay sbaik yu'un te lajuneb ta tul ayiknax stukelike.

Te schebal soltaroetike maba la stij sbaik yu'un te bayal k'ux te k'aal Balam la yak'ik beel te Nacomes ta k'op ayej yu'un te slekil skuxlejalik sok te skontrae. Tilem te balumilale, te Nacomes ya xk'ajk' te yakanik ta beel sok teme la spikik te lume mak te tonetike ya xbajtik ta yich'el pat ot'anil ta yolil jпам lum. Lek la yayik te k'op ayej yu'un te Maasal ma xyak' sbaik ta tsalel sok te Mutul.

Te Nacomes sujtik beel sok te soltaroetik awunik ta tsaktomba k'op, jajch'ik ta ya'yel syujk'ab k'op ta te'eltik te ja' yak'bey skeawil te ants winiketik yu'un Maasal. Nakal ta naktajibal yakal ta mantalajel te Kam Kitam la yalbey te Nacom Balam te ja' ya yil te sk'exen sk'abe sok te Tseek' peek' ja' yal yil te swa'el sk'abe. Kajik ta stijel te k'ayobetike sok la yich' ok'esanel te xulubiletike, kaj stijik te banderaetik yu'un Mutul. Te ajwalile la yak' ta ilel te sbujts yot'an sok te winiketik ja' la yu'un te maba xiwikix-a. Te jkananetike la yilik te bayal slab yot'anik yu'un animajik ta oranax, la sk'abuy sbaik sok te soltaroetik yu'un Maasal la stsakik la yich'ik uts'inel, tulan la skotbinik te sjo'take.

K'alal la yilik te ma xju' yu'unik, te Kam Kitam la yik' beel te jk'anantetik ta sjajch'esel k'op ta Maasal. Ma la xch'ay ta sit te ajwalil yu'un Maasal, te jkananetike kajik sok te ya'tejibal ta slokel te skontrae.

Te yik'ale te banti ayike kajik ta wulwunel yu'un te ants winiketik ta Maasal; ju' yu'un, bajt' te Kam Kitam bajt yil teme ya xju' x-och beel ta stsakel te ajwalil yu'un Maasal te banti kanantabil yu'unik te Nacom balam la yil te macha neel lok' beele.

Bajt' ta ora ta sk'oponel te ajwalil la sch'olbey spisil te binti la yil ja' jich' la skanantay sok la yakbe yil te slekil yot'ane.

Te Kam Kitam lok' ta anel te banti jajch'em te k'ope; te winiketik la swol sbaik ta spat yu'un

Maasal, ta jmejch', Nacom Balam la yil te bit'il te Kam Kitam ma xch'ay ta sit te k'alal kaj ta smakel sba ta pejts'e, kaj ta xiwel. Te ajwalile la snak' sba ta spat te mach'a ya spas te k'ope te skontrae la smaliy ch'ay ko'el te snaktajib te banti cholol te at'ejibaletike.

K'alal ch'ay te ajualile, Nacom Balam ja' ajil ta jolol yu'un Mutul la yal mantal te ya xlok'ik beel ta anel yu'unme jich yato xkuxinik-a. La stsob sbaik kajik ta ok'el way sbak'etal te ajwalile laj beel. Nacom Balam la yil te ch'ayem yot'an te skontrae la yak'bey mantal te soltaroetike. Kaj ta pas k'op yu'un bajt sleik te sbak'etal te Kam Kitam yu'un jich ya xljaj yot'anik-a. Te pas k'opetik yu'un Mutul lok'ik ta anel te banti jajch'em te k'ope, k'alal lok'ik ta anel te ants winiketike kajik ta sch'ojbeyel tonetik, kajik ta awunel sok ta yalal bol k'opetik.

Te antsetik yu'un Mutul te k'alal la sna' te maba akujch' yu'un te swinkilele, la smaliyik ta ajk'ol k'inal, la schajpan sbaik sok la yich'ik lek ik'. Te soltaroetike k'un k'un kajik ta chiknajel ta namal k'inal te antsetik yu'un Mutul bajt'ik ta animal bajt staik te smamlalike sok te yuntikile.

Te sbak'etal te Kam Kitam la yik'ik beel ta jun naktajibal te la yich' pasele, te k'alal la yil te Ix Tzutz Nic lok' ta anel la sch'oj sba ta stojol Rios te yu'un kajix ta lok'el te yik' te sbak'etale.

Te ants winiketik yu'un Mutul maba k'opojikix, kajik ta talel te yuts' yalal yu'un Kan te la yilic te la

yich' milel te ajwalile, kajik ta xiwel. Te Nacom Balam jontol koem te sjole; te sit ants winiketike kaj slebeyik te yip yot'ane, nakal ta ton, Chak Tóok Íich'ak II, ok' yu'un stat sok Mutul.

K'ax k'aal, la stsob sbaik ta k'op te ya xk'ajik ta sleel te sjelol te ajwalil yu'un Mutul. Ta jtejkum; ta smuk'ul sna te ajwalile kajik ta yalel te ja' ya sleik te mach'a tulantoe yu'un te yato xkuxin ta banti ay k'op ta ajk'ol k'inal. K'alal been ta muk'ul be, te Nacom la ya'ay stojol te yakalik ta k'op te ants winiketike te la yak'beyik sbiilin Kaloomte Balam (Muk'ul Ajualil Balam) sok slekil yot'anik la sk'abuyik. Ix T'u'ul la yil te k'ax bujts'an yot'an la yaiy sba te smamlale, maba lek yot'an spisil ora, lom bayal yutsil yot'an, ma xwayix yu'un te we'ele yakal ta ayej sok te Tseek' peek' ya la xbajt yil te state te Chilam ay la biti ya sjojk'obey.

La yich' talel ik'el ta tsobajel te Nacom yu'un te ja' la ya xjil ta yach'il ajwalil, junax la yot'an la ya'ay te tsobajele, mayuk binti la yal yot'an yu'un. Te jwolwanej ta tsobleje kajik ta k'op sok te ants winiketike, bayal mach'a la skoltay te Nacom Balam yu'un te ja' ya skanantay te lum k'inal sok lom la lek yot'an; Ix Tzutz Nic la xcholbey sk'oplal te sjol biililetike, stalel xkuxkejalik sok te binti ya xch'uun te yot'anike. Lek la schol k'un k'un k'ot ta yot'anik ta jujutul te ants winiketike, ta jujutul te winiketike k'opojik ta swenta Chak Tóok Íich'ak II yu'un te ja' ya xjil ta yach'il ajwalil yu'un Mutul. Ta patil la

sch'uun te Nacom Balam.

Ix T'u'ul maba snaoj te binti ak'ot ta pasel sok te smamlale ja'to ta ijk'inal la sna' stojol. K'alal la yilbey te site, la sjik' tulan te yot'ane la snak sba ta yutil xch'ulel. Bayal yu'un te ajch'al sets'e lom k'ax la ya xk'uxtay spasil atop' ta pajk'ul na yu'un. Te we'elil te la spasbey te smamlale spasil ch'ay ko'el ta lum, la sch'oj sba, chiknaj te k'alal awune, yala sle te snae, ja'la yu'un teme way te sbak'etale, junax yot'an ya smaliy te slajele.

9.3.0.0.0 (27 Yu'un Enero Ta 495) Sk'inul Yu'un Te Yoxebal Katun.

Te slumalil Mutul la spasbey sk'inul te yach'il ajwalile, Chak Tóok Íich'ak II, te la sbiilin te bijil winike yu'un te bayal binti ya sna'e sok te ya yak' ta ilel te slekil yot'ane. Te ajwalile ya smulan spasel te muk'ul naetike sok ya spas te muk'ul beetik te banti ya yich'ik och'el te binti ya xchonike. Sok ya yak' tak'in yu'un ya spasik spasil sk'inul te ta slumale, ta jujukaj k'in

Ya xk'otik bayal jchonbajeletik te talemik ta yanyantik lumetike, bayal ch'unjeletik ya xtalik sok ya yich'ik beel bayal majt'anil ta snail te ch'unjeletike.

Te sk'inul te yoxebal Katun ya spasbeyik ta jukeb xcha'winik yu'un enero ta sjawilal 495 (9.3.0.0.0). Mutul la yak' ta ilel te muk'ul naetik yu'un te jch'unjeletike, la schajbanik sok ay ajk'ot yu'unik ya spasik bayal ta chajp we'liletik. Ta bebetik chiknajiktel bayal jch'unjeletik te ja' ya sleik te slekil skuxlejalike. Lubenik yu'un te beele, te uts' alaletik la sleik te banti ya xjilik sok te macha ya sabe sbaike. Te winiketike chojt'ajik ta ayej te binti k'oem ta pasel ta ora into, te antsetik la ya'yik ayej uk sok te ch'in alaletik kajik ta tajimal ta yamak'il na'.

Te k'alal ya xkaj te k'ine, te ants winiketike ya xk'oik ta snail ch'unjeletik yu'un acrópolis ya yich'ik beel ixim sok te binti ya xch'itel ta k'altike.

Ta ch'iwich, te jchombajeletike ya sjelik te sbak' te cacao, jich bit'il te ats'ame sok te ajaw chab te talemik ta spatxujk yu'un Yucatan, tak'in ton sok te atejibaletik te talemik ta namal k'inale.

Te antsetike, ya smanik snaik yu'un ya sjalik-a, sok ya yich' manel te ajch'al sets'e te ja' ya stundesik ta spasel te swe'elike. Te alaletike ya yich' mambeyel te yixtabike te ja' te chanbalametik pasbil ta ajch'al sok nitbil ta snaul ta spat. Te jchombajeletike ya schonik te tamalee sok yichul, ts'inté sok ajaw chab sok ujchum mak ch'um sok ajaw chab.

Te ants' winiketike ch'ayem yot'anik ta manbajel, ay mach'atik moik ta toyol yilobil bitik ay kajik ta na'liwanej te Nacom Balam sok te Chak Tóok Íich'ak II, te kajik ta stse'layelik te ants' winiketik.

Te chane tal sti' te Mutul,
¿Binti ya jpastik?
¡Le' atalix te muk'ul Nacom Balam!
Ya xch'objey k'oel echej te chane.

Te Chilam la sna' te ja' ya xk'atp'oj ta ajwalile,
Jich la smaliy te Nacom,
Chak Tóok Íchaak tal ta patil
Jalaj k'alal jultel te Nacom Balam

Ja' ya sk'an xjil ta ajwalil yu'un Mutul
Ya sts'ibuy sbiil ta ton

Ja' lek ya xch'uun te skuxlejale
Ja' lek te meba ya xk'opoje.

Stukel ay ta sna te Ix Ch'upul T'u'ul,
Ta sk'ab ma'yuk yal snich'an
K'alal te kuxinele ya yak' sba ta kontra sok te
ek'e,
¿Macha ya yich' te woklajele?

Spisil te binti la schonik ta sabe, te winiketike kajik ta tajimal ta pelota ta ijk'inal. Ay nanix tajimal ta jujun ajk'ubal a te ta kine, ta jujun tajimal, vayal ants winiketik ya xk'otik tey-a, te sk'ab sok te yabenal te xane ya skuchbeyik spisil yalal te ants winike.

Ta slajibal k'aal tajimal, k'otik yantik ants winiketik ta yilel te tajimal ta pelota; talik sok te ajwalil yu'un Rio Azul sok te yach'ix Ix Chak Mo' (Ants Guacamaya). Te sk'op te ok'etike sok te k'ayobetike, Chak Tóok Íich'ak II la yak' sba ta ilel, jun chukjibal te la smakbey te yot'ane, te sk'ube makal yu'un sok te snujk'ulil chije. Te ants winiketike ya yawtayik. Jich yu'un, Nacom Balam la yak' sba ta ilel ta banti ay te tajimal ta pelota sok yich'oj smay ta ye', te anst winiketike bayal la yawtayik ja' ma'yuk la yich'ik ta wenta te ajwalile. Te Nacom k'alal la yil te la sk'abuytel te ajwalil antse' la smulan te yot'ane.

Te ajwalil Yu'un Rio Azul la stsak jun mukul

pelota la sch'oj te banti yakalik ta tajimal ta Jujutule, kajik ta stsakel te pelota sok te chukjibal jich la stajintesik-a.

Chak Tóok Íich'ak Iek la ya'ay te tajimale Te Nacom Balam la stunte spisil te binti sna'ojix la suj ta animal te sjoye tulan la smaj te pelotae. K'alal Chak Tóok Íich'ak II maba juix yu'un, Nacom Balam la yak' beel ta yan mejch', jich ju' yu'un te tajimale te mach'a tajin sok tak'in yu'un te mach'a ju' yu'un binax yot'an la yayik, te mach'a ch'ayike lok'ik beel. Jichnix te Ix Chak Mo' mala yich' ta muk' te Nacom Balam.

Ta snail te awalile, te jwolwanejetik la stsob sbaik yu'un te la ya'yik stojol te binti la yalik te ants winiketik sok te binti ya xch'onike. K'alal k'ax te awalil yu'un Rio Azul, Nacom Balam la yalbey te ants winiketik yu'un Mutul te ya xchajbanik te snujbinel sok te ants ajwlile Ix Chak Mo' jich junax ya sjun sba'ik sok te slumalil yu'un Rio Azul. Jichnix te Ix Tzutz Nic yak'ojix sk'op sok te ajwalil yu'unike, te nujbin te Ix Chak Mo' sok te skereme Chak Tóok Íich'ak II, maba lek te bin-a k'ot ta pasele.

Septiembre, 504? Sba ajwalil ants, la yaltay te IX KIN. 508, Wak Chan K'awil la yaltay te schebal ajualil ants, Ix K'ab

Ix Chak Mo' k'atbuj ta sba ants yu'un te Tok Ichaak II jich bejk'aj te sba yale, Ix Kin (Dama Sacerdotisa), ta schebal yu'un septiembre ta sjawilal 504. K'ax bayal ja'wil, tal yan nujbinel ta Mutul ja' yu'un te schebal ajwalil ants, Ix K'ab (Dama Mano), te nopol ya xbejk'aj yu'un te Wak Chan K'awil, sba skerem yu'un ajwalil. Te sba ajwalil ants yu'un Mutul, Ix Chak Mo' maba ya sna' te bin-a te labanele lek la yil te yal te sjawane te ja' ya yich' spisil te lum k'inal sok te ja' ya yal mantal ta patil. Ix Kin, chaneb jawil k'axem yu'un te yijts'ine, jich k'ax yu'un ta tajimal sok te alal kereme; te schebal naniletik la yilik te Ix Kin te lek ya skantay te Wak Chan Kawil chikan.

Ix Kin bayal ya xlok' ta paxial ta bebetik sok te yijts'ine te skuchoj ta spate, chikan te banti ya xbajtkike lek k'anbilik. Ya xbajtkik ta ch'iwich ta yilel te bin-a te ya xchonike; te jchombajeletik ya yak'bey swe' te bina ya xchonike. Jun k'aal, te k'alal cha'bajtkike

La yilik ch'in wits ta slok'ibal tejklum, te ach'ixe la sta jun ch'en la yil te bin ay ta yutile. K'alal lek la yil te k'inale, la staik bayel ch'in alal balam. K'alal la yilik, te alaletik tse'ejinik yu'un k'un'k'un alok'ik beel maba la syuts'inik jilel.

Jichnix. Te Ix Kin yakal ta sleel xnichim, la

schojt'an te alale ta yaxinal te'; k'alal yakalix ta sujt'eltel, la yil jun muk'ul balam te bajt' ta banti ay te alale leknax la yil te chanbalame te yanyantik te sts'ibale.

Te chanbalame chapalix ya xti'awan, te ach'ixe awun la stsak jpejt' sk'ab te', te balame ja' la yilix te antse la sjot'bey te sk'abe, la smaj tulan ta sjol. Te balame ja'nax been ta swalak'pat, mala bajt', Ix Kin la spet te yijts'ine lok'bel ta anel ta wits' te banti ay jtul winik te ja' la stae la yik'bel ta sna'; le la yatintesik sok la spoxtabeyik te yejch'ene, k'alal sujtik beel ta muk'ul snail ajwalile bayal ya'yejal ta yan k'aal yu'un te Ix Kin.

510? Laj te Chak Tóok Íichak II (24)

Chak Tóok Íich'ak II ya slaban te Nacom Balam k'alal ya sts'ob sbaik; te ajwalil maba la yich' ta muk' te Nacom la yil te k'axem ta lajuneb yoxwinik ya'wilal. Jich te ants winiketik k'otik ta k'op ta sk'anel binti ya xtun yu'unik ta Maasal.

Te Nacom la yalbey te ajwalil te ja' lek te ya spas k'op, teme maba la spas jich te ants winiketik ya yilik te ma'yuk yip te smantale; la yal te ja' lek ya sjajch'esik k'op ta ajk'ubale jich bit'li la spasik ta lajuneb schawinik ja'wil, ja jich ju' yu'unik. Te ajwalile la yalbey te jwolwanejetik te jich ya xcha' pasik-a.

K'alal jajch' te k'op ta ijk'-k'inal, Ix Tzutz Nic, Ix Chak Mo' sok Ix K'ab la yak' sbaik ta ilel sok te Ix Ch'upul T'u'ul, la yak'ik pom la slok'es xch'ich'elik ta schikinik ja' yu'un te majt'anil te mach'a Rios sch'unejike. Jtul winik yich'oj ochel jun xalu ta banti ya xwayik. Ix Kin yakal ta skanantayel te Wak Chan K'awil ja'to te k'alal way ta sk'abe.

Spisilik ya xk'opojik ta k'un'k'un kaj snopik te bina ya spas te Chack Tok Ichaak II te jul ta banti Maasal te ja' ya slijke te k'ope, kajik ta snopel te bin ora ya xlah te k'ope.

K'ax te ajk'ubale, k'alal jtul ants ajwalil ya xiw, te yane ja' ya xmuk'ub yip te yot'ane. Te me ay mach'a ya x-ok'e, te yane ja' ya xch'abtes sok ja' ya sk'opon te Riose. Te antsetike ya sjik'ik sikil te

ajk'ubale ja' yu'un te maba ya x-och te swayelike; manix ju' yu'unik wayik, ya smel yot'anik yu'un te maba ya snaik te banti ayik te smamlalike, ja'to teme la snaik te banti ayike ja'to ya xwayik lek abi.

Jich sakub k'inal yu'unik, te antsetik jajchiktel la smey sbaik ta spisilik yu'un te yakalikix ta sujt'eltel ta snaik te smamlalike ju' yu'unik. Te Ix Ch'upul T'u'ul binax yot'an la ya'ay te k'opoj ta snajt'il te Nacom Balam. Te antsetik la yak'ik ochel; maba le aya te ajwalile; te antsetike; la schajban sbaik yu'un te bina ya x-albotike.

Te Nacom lek la schol spisil te bina k'ot ta pasel k'alal jajch te k'ope. Te ajwalile yu'un Maasal, la ya'ay te ay mach'a amen yot'anik ta bebetik ja' yu'un la spak yajwal, kalal Chak Tóok Íich'ak II och ta na, sok te Nacom Balam. Te schebal ajwalil kajik ta smajel sbaik ta lum jtebnax la te yipike, Chak Tóok Íich'ak II, maba ju' yu'un sok te skontrae. Nacom Balam la stejck'an sba ta tina'il, te ajwalile la sk'anbey wok'ol mala sk'an la skoltay yu'un te mala xchiknajix k'inal la yil ta yutil te sna'e. Te ajwalile awun ta sk'anel koltayel; jich ju' yu'un ta k'alal been beel ejchinaj te skontrae sok te yatejibale; jich, la sna te Chak Tóot Íich'ak II te ay yejch'en ta snuk'e. Te nacom sts'akoj ta sk'ab te ajwalile, k'alal nopol ya xlokix te sch'uulele, la sk'anbey, te ya skanantay te yiname sok te Mutul.

Ix Tzutz Nic yakal ta ok'el, te antsetike ju' yu'unik ta ya'yel stojol te k'opetike ma'yuk mach'a

ak'opoj; la yalbeyik te ak'a bajtuk te nacom te ya yak' jilel stukelik te antsetike te banti ya xwayike. Te k'alal la yilik te stukelikix-a, k'opojik ta k'un. La yalik te bit'i ayik sok te bina ya xi'ike, te smamlale sok te ajwalile, Chak Tóok Íich'ak II maba le ayix-a, ja'nax te kerem te mach'a la yich jilel spasil te lum k'inal (Wak Chan K'awil) te ja'nax yich'oj cheb ja'wil. Nacom Balam bayal ja'wil la spas te at'ele yu'un nacom, k'alal och ta at'el la spas lek te yat'ele ja' yu'un sk'anojik te ants winiketike.

Jich yu'un la yilik te bayal ya xjajch' te k'ope, ja' yu'un la snopik ta lek te binti ya spasik, ja jich ya sch'abtesik-a te k'ope.

9.3.16.8.4 (21 yu'un abril ta 511) Kaloomte Balam (51?), ya xnujbin sok te Ix Kin ta wakeb ya'wilal ja' jil ta jolol yu'un Mutul.

Te antsetik yu'un Mutul la sk'oponik te jwolwanejetik. Ix Chak Mo' la yal te ya spasbeyik sk'inul te mach'a ya xjil ta jolol yu'unik jich ya sna' stojol te tejklum kinal te ja' te Wak Chan K'awil, jichnix ja' ya xil ta jolol te Ix K'ab ja'to teme kaj ta muk'ubel sok ta sna'el te kinal ta yilel te slumale. Te ants wniketike maba la sk'anik yu'un te k'axemix cha'tul ajwalil te maba la yal tulan mantal jich yu'un bayal mach'atik bina amen la spasik ta Mutul jich yu'un ma sk'anik te ja' ya yil te slumalike, jtul alal kerem sok te ja' ya x-och ta k'op te jtul antse teme kaj te tulan k'op ta slumalil Kan. Nacom Balam k'opoj ta swenta te ajwalil antse la yal te binti snopoje. Jich bit'il te amen ya yilik te ja' ya yil te lum k'inal te antse jich bit'il kaloomte (muk'ul ajualil), ya la xnujbin sok te Ix Chak Mo' yu'un te ja' jil ta jolole, jich ya xk'atbuj ta ajwalil sok te kaloomte; la yal te ja' ya sk'an ta scha'nichan te Wak Chan Kawil. Ix Tzutz Nic ma lax k'an te bina la yalbeyike ja' yu'un te maba jich ya xnujbinik te nacom te ja'nax ya sle' te ya xk'atbuj jichnax ta ajwalile. K'alal la sna' stojol te binti snopoje la yal te ja'uk ya xjil ta ajwalil te Nacom Balam ja'to teme kaj ta sna'el te k'inale te Wak Chan K'awil.

Te binti la schajbanike ya la yich' alel ta yan k'aal. Te jwolwanejetik ilinik yu'un te bina la yal te

ants ajwalile yu'un te mayuk bina xu' ya yalik-a, maba la spasikix te tsobleje. Te antsetike la smeysbaik yu'un te kuxinik xan ta ora into.

Ta ijk'inal, te Martee noj ta ch'ich' bajt' ta ch'ulchan, bajt' ta k'alal jch'ulme'tik te kaj ta muk'ubele, jich sok te yalatak Jupiter sok Saturno. Ix K'ab jajch' ta yak'beyel ja' yuch' ja'to la yil te jochol te sbojch'e; jajch' sle te ants te mach'a ya stoj ta at'ele jichnax la yal koel sok te xalu te mayuk ya'lele.

La yil te ma'yuk mach'a ay ta yamak'il na yu'un te ajwalile. La yil te ma'yuk te jkananetike; bajt' ta animal ta banti ya xway te Ix Chak Mo' kun la sk'opon ta schikin jich la jajch' yu'un.

Te schebal antsetike la sleik te yalsnichanike k'an lok'ukik beel ta sna' te ajwalile k'alal la yilik nopts'ajtel te mach'atik stuchoj k'ajk'e. Animajik te banti ya xway te snial me'ele Ix Tzutz Nik, le la snak'ik te yal snich'anike maba k'opojik. Ya yilik ta yilobil k'inal, te mayuk mach'a aye. Ochtel te skontrae ta banti ay yan te wayibale, te antsetike la stsakik lok'el te yalsnich'anike lok'ik beel ta anel.

Ta bebetik, te ants winiketike yipiknax ta animal, ja' la yak'beyik sle' te bee te yakanike, ta yijk'ubel k'inal, te yal snich'anike ok'ik la stijik te k'ayobetik ta jtejk' lume. Te soltaroetike la staik ta be'. Te jyame'tik Ix Tzutz Nic awun yu'un te maba ajuix yu'un te beele; la yilik te ya yich'ik tsakele, Ix Chaak Mo' la yak'bey te yach'ixe te sni'al me'ele la

yik' beel ta banti ya xchonbajik le' la snak' sbaik-a. La staik jun k'unil pak' lok' ta anel ta bebetik jich yu'un la staik ta ilel te mach'a yakal ta snutsele.

Ta yanil ek', Ix Chack Mo' bajt' ta animal ta ch'iwich och beel ta acropolis; mo' beel ta tejk'abal ta turtur na sok te binti spetoj beele, och beel ta sna jchunjeletik te la yilik te pale la skejan sbaik ta stojol sok la yich' malel sch'ich'el yu'un te ja' ya yich' ta majt'anil te smamlale te lajemix-a te Chak Tóok Íich'ak II.

K'alal yakal ta sk'oponel-a te Riose bayal mach'a atal ta stojol chiknaj jun ta muk' skeawil te banti aye. La sujtes te site la yil te Nacom Balam. Te antse la yalbey te Wak Chan K'awil maba le' ayix-a ayix la bayal k'aal te bajt'e. te nacom la smuk ta yo'tan te yilimbae la sjak' te Wak Chan K'awil mananix ya xjil ta ajwalil-a jichuk teme kuxine mok ma'uk. Ja'nax te bina ya sk'ane ja' te ya xnujbin sok yu'un te ya sk'an xk'atbuj ta ajwalile. Te antse la sjak' te mala xnujbin sok ja' la yu'un te ay binti la spasbey te smamlale.

Te nacom la snak' te antse; yakalik yutbel sbaik a, te antse tijtsabel ta tejk'abaletik sok te jchejp tunin spetojbel ta sk'abe. La suj ta nujpunel sok te winike jich te antse ya la xlaj ta ora teme la yich' ik'el yu'un te winike. Jich yu'un la xchapbe sk'oplal teme mala sch'un nujpunel sok te winike, ja' la ya xnujpun sok te yantsiale. Ilin, te antse mala sch'un sok la stok'taj; te k'alal k'an tsakwanuk te winike, ma'yuk la xi'

yilel sok mala sch'ak sba ta sit, ja'nanix a te ma xiwe sok te ya slebe sk'oplale. Te antse sujt ta spat sok wanch'aybel, ta xujxuj skajtib ch'ay koel ta alan yu'un slok'ib k'aal te banti te jch'ultatik balam te tojkeltonax ta ch'ulchan ae.

Nacom Balam ch'ujch'ultik la stabe sbak'etal te Ix Chak Mo' ta yanil te turturtae, jich la stok'taj te k'alal la yil sok jbal pak' te jambilix yu'unik ae; ta patil la scha' lejxan banti ay te ala keremetike. Te Ix Tutz Nik ma stak' x-an lok'el yu'un te nutsele jich snak'oj sba la yich' tael ta jp'ej na sok te Ix Kin. Maba kol ta milel, te ala ach'ixe la yik'bel ta stojol te Nacom Balam sok te Tseek' Peek'; te holcanetik la yalik te kujchemix yu'unik ae.

Mala sch'ay k'aal, ta 21 yu'un te abril ta 511 A.C. (9.3.16.8.4), jich ts'akajem lajuneb yoxwinik sok jun ja'wil a, Nacom Balam, te mach'a ayix ta jo'eb scha'winik ja'wil uts'inbilix a te Mutul, nujpun sok te Ix K'in te ja'tonax yich'oj wakeb ja'wil ae sok ja' la smakbe snaktib te Mutul, la sk'anbe ta slajibal toyol a'tel te Kaloomte Balam. La yak'be yil wentexil te ay yajtalule sok jun oalil te stsaj pasbil ta pat puy ta swenta te lekil utsilale, sok jich la sta a te wixil yu'un te Mutul. Jich ta pas k'in, k'alal te Ix Kin la snajkan sba ta xink'abe, Tseek' Peek' la snajkan sba ta wa'elk'ab, slapoj lek sk'u'spak' te ayik lek sluchule, chalbil ta yaxal ton sok te bit'il ya xtil jichuk lekil k'uk'umetike. Ja' te mamal joytik te la yich' ak'el majtanaetik sok te ch'ultesel ta stojol

yu'un te nujpunel k'alal te ala ch'in ach'ix nakal te ma stij sba yu'un xiwelil ae.

Ta ajk'ubale Kaloomte Balam sok te Tseek' Peek' la spasik k'in sok la yuch'ik sok te muk'ul toyol winiketike, te paleetike sok te k'ajk'al winiketike; te muk'ul lum la spas k'in sakubel k'inal yu'un te yach'il ajwalil te mach'a ya yich'tal te muk'ubtesele sok skanantael te Mutul. Ma jichuk, te Ix Kin la yich'bel ik'el ta swayib sme', te banti stukel ya xjil te ae. Ta ajk'ubal Ix Ch'upul T'u'ul way stukel ta swayib jich ok' yu'un smamalal te ma'yuk binti k'aalil ya x-ochix ta na a te jayebxan k'aal kuxule, ma jtuluk smamalal sok ma stak' yil te yalsnnich'ane.

Ix K'ab la yik'bel te Wak Chan K'awil cheb ja'wil ta jun schuyubil alaetik jich ta sakil be benbel ta xujk ch'ulchan. Sab ta sakubel k'inal, te antse la sjel sbats'il stsek ta jun luchul k'u'ilal te jich ma xyich' na'el sba ae. Ta be, la stuch' te yoale jich jel ta jujun yaxal ajtal te k'alal te ants sok te alal la sk'an swe'el mak yuch'el jtebuke. K'axikbel ta muk'ul lum Uaxactun jich ta sche'bal k'aal, ta slajibal, k'otik ta Xultun, muk'ul lum te banti Ix K'ab ach'ijtale. Upakal Kinich mokin la yik' jich te la schajpan sbaik ta swenta skuxinelik te ayuk skoltaelik yu'un ya'wilalik te jayebxan k'aal kuxulike.

9.4.0.0.0 (14 yu'un octubre ta 514) Ya yich' pasel sk'in te 4to Katun. Ya yak' ta ilel ta Yilobil 23

Ta patil jtebuk te k'alal anajakaj ta snaktib te Kaloomte Balam ta Mutul, lijk spasik bayel te a'teliletike sok schajpanbel sk'in te Schanebal Katún ta 14 yu'un octubre ta 514 (9.4.0.0.0). Ta swentail te k'ink'intike sok te ja'nix swentail smuk'ubtesel ya'tel te Kaloomte Balam, ja' sujwan ta spasel te banti ya stak' yak' slok'omba te Ix K'in, te state sok te sme'e.

Te k'ine la yik'tal bayel jch'uneletik jich bit'il bats'il julbaetik te lom ya yak' sbaik ta ch'unele. Ta yolil te jme'tik jtatike, Ix K'in la sjoyin sba sok te Ix Ek, jtul jme'tik ajwalil te pajal ya'wilal sok te lijkemtal ta muk'ul lum ta Waka' (wakeb ja'etik, Ta Perú) ay ta stojkib te Uk'un San Pedro, ta smalel k'aal. Te muk'ul lume tunem ta swenta banti ya yich' tsakel te p'olmaliletik te ya xlijktal ta smalel k'aale sok te ya yich'bel kuchel ta kuchojibal te ya xben ta ja'e, jich ta akanil ya xbajtix ta Mutul a.

Te tajimal ta ixtbile la yich' tajintael ta slajibal k'aal yu'un te k'ine. Ix Kin sok te sjoy Ix Ek la yak' sbaik ta snaktibik te j-ilk'inetike jich spisil te sitile tojbel te a te binti t'ujbil sok te ya'telile. K'alal te tajimaletik la yak' sbaik ta ilele, te sitik ch'in ach'ixetike tojbel te a te binti leke sok ta jtajimal te ja' sbil Ch'íich Mo'ol (Yejk'ech te mute). Te kereme ya xtajin lek sok sbujts' yo'tan, te ch'in ach'ixetike

ya yak'beik te slekil yo'tanik ta stojole, k'alal kujch
yu'un te tajimale, la sak tse'laj te tsajub yelaw
yu'une.

520?, Kaltuun Hix ochbel jichuk ajwalil ta Kan sok spojel te Yax-elel Uk'um sok te Maasal

Te yo'ebal Katun ya x-ich'betal lekil utsilal yilel te Mutul, jich spisil ta swakebal ja'wil yu'un te ya'tele la smulan te lekilale sok te yach'il sk'oplal yu'un te kaloomte. Jich yu'un, jul a'yej yu'un te Yuknoom Cheen te laje, jich la sjelolin jilel ta snaktib te Kan ja'to a te Kaltuun Hix te mach'a la ya'y sba yu'un yijkitabel yilobil te ya'tele. Ta ya'wilal a, ta stukele lijk spukbe sk'oplal sch'ayel te Yax Elel-uk'ume, yantik muk'ul lum ta sts'ajk ajk'ol k'injal te ya xjil ta Maasal sok ta Xultun.

Jich bit'il te Waka la snit-tsak sba sok te Mutul swenta yu'un stikunel te p'olmaliletik ta swenta te Najtil Uk'ume. Ch'ay te Yax-Elel Uk'um te la stuch'be yak'ul te p'olmalil yu'un te Mutul. Te muk'ul jtunel winiketike sujwanik ta a'tel ta smeltsanel te muk'ul lume, jich la smayliik te Kaloomte Balam ta yak'el ta ilel te yu'ele. Jich te ajwalil yu'un te Mutul maba ja' te sit-yelawe, ch'ay te jaye k'aal ay ta swayibe, ja'nax la stak' ula'inot te Tseek' Peek'.

Tseek' Peek' la sjok'obel te binti yu'un te ma spak- sk'oplale, jich la sujtesbe ya'yej te sk'anobil joy te ay yiløj ta chilam sok la sk'abu te mamal te ak'bet yutsilal te ja' ya stak' xjil ta ajwalile, te ak'bet ta jk'axel muk'ul xiwele. Ayix bayel ja'wil te Chilam te albil ya'y ek ta muk'ul a'yeje, te la yal jich te, te

k'alal la sta smajtan te Mutul, ja' a te k'aale k'an lajuk. Tseek' Peek' k'an smuk'ubtesbe yo'tan te ajwalile, smuk'ubtesel yo'tan, jich bit'il te yaløj stukel te ma'yuk binti k'aalil ya sch'ay te nujpunel sok te Ix Kin, stukele ma'yuk binti k'aalil ya stak' sta majtanal.

Kaloomte Balam la yal te ja'into ja' swentail te Wak Chan K'awil yalaniwan spak sk'oplal; ma jichuk ts'in, Tseek' Peek' la sp'ajbe sk'op ya'yej ek te mamal chilam. Te yalobile ma'yuk k'oem ta pasel ja'to te Kaloomte Balam la spas stukele. Ta sche'bal yalobile ja'laniwan jich ma xyich' ch'unel ta oranax ek. Jich te ajwalil ay schamel sjole ma stak' uts-uts k'optael, ya yal stukel te chilam la stok'ta te ja'chuk la stuch'ik nujpunel sok te Ix Ch'upul T'u'ul, jich la sjambe smul te Tseek' Peek' te la yak' anuk te ajwalile. Te joyil k'anbile la yich' jipel lok'el ta bats'il waybal, nojelal ja'ik sit sok sk'ajk'al, Tseek' Peek' la stsaj oxeb ta tul te jpask'opetik yu'un te tijil ayike, te tsakal sok a te kerem te ja' sbiil Ch'íich' Mo'ol, jich tijtsajbel ta stojol te chilam ta ch'ulna te banti ya sch'abajike. La sjoyik ta olil sok la slebeik smul ta stok'tael te ajwalile; la sjak' te mamal te maba chopol k'ope, ja'nax jun yalobil te k'oponbil sjunil te ayixtal sk'aalelale, maba jichnax tojlibil. Tseek' Peek' lajnanix sujxan te mamal te yakuk slok'es te chamele, mala sch'un, jich k'an snitiktal lok'el ta ch'ulna, jich la yich' yip ta snaktib te jch'ultatike.

Jchajp bajk'inal winiketik lijk stsob sbaik, jich la xi'ik teme ay xtuch' te ya'telike, te jpas k'opetike la staik ta bojel te chilam sok smachitike. Te mamale kejp'oj koel ta lumilal jich maba laj, ja' jich te Tseek' Peek' la stsak jun echej te pasbil ta yaxaltone jich sok yip la swelbe lok'el ta bojel te smajkil sjole jich te schiname loisp'ej koel spisil ta lumilal. Te nacom la yal te mamale ma stak'ix bitik chopol ya spas ta yan k'aal a jich te jmilawaletike anik lok'el ta ch'ulna. Ma jichuk ts'in, te k'alal alaj te chilam maba ch'ay lok'el schamel yu'un te Kaloomte Balam. Ma k'an sk'an lok'ok ta jamalal yu'un ja' ya xi' sta te chopol chamele sok te ay x-och ta sbak'etal spisil te bajk'inal chopol k'opetik pasbil ta stojole.

Sch'ixilinto te lajuneb ja'wile te Mutul yal ta jk'axel ta lum yu'un te binti la spase, ma jichuk te Kaloomte Balam k'un la yak' sba, te ajwalil Kan, Kaltuun Hix junej lek yo'tan yu'un. Ta mukin, Maasal lajnanix spas, la sjun sba sok swinik te Kan sok te yantik lume bajt ta junel yu'un.

Nopolix yolil k'ink'intik yu'un a te katun (9.4.10.0.0); Wak Chan K'awil, te yich'ojix jo'lajuneb ja'wil ae, la ya'y stojol te bitik chopol ya spas te maba sbats'il wixe, Ix Kin, te ya'tik yich'ojix balunlajuneb ja'wile; la ya'yxan ek te ay schamel te ajwalile sok te chopol la spas te nacom Tseek' Peek'. Yantik ya sbats'e schamel te Ix K'ab, jich te Wak Chan K'awil la ya'y sba te ma xju' yu'un ta patile. La sna' stojol te Ix Kin ya yula'in te Ix Ek ta Waka

'(Six Waters, El Perú) ta swenta yolil sk'in te katún, jich la sk'an abajt stsal jtatimaletik ta ixtabil. Tijtsabel ta swix te mala smulanbe te sjo'tak ta tajimal ta ixtabile, jich ta patil jul sch'ulel. Stukele la yal te ya sk'an sujtixbel ta Mutul, jich ja'nax ya sk'an stukel te yakuk stak' sk'opon sba sok te winiketik te kuxuliktoe jich chapalix ta stsakel ya'tel ta ajwalil a swenta yu'un jich ya sta skolelik a te Kaloomte Balam sok te nacom yu'une. Ix Kin la yal te tulanto lek te smamalale, jich te winiketike ma sk'an xjelawik ta stojol te jme'tik tatik te la yak'beik tulan ya'tele.

Jich yu'un te, Wak Chaak Kawiil la sk'an skoltabe skuxinel sok la skolta ta anel. Te antse la sjojk'obe te bato ya sk'an sbajte. Te winike la yal te ay snak'tib ta Xultun, jich te antse ma sna' stojol teme smeelile, la yal te Kaloomte Balam ya xi' ta bayel sba sok te Kan, jich teme la yil te banti ya snak' sbae, ya stsajk jich te antse ya xlaj sok te winike. Te winike la sk'anbexan ta bayel te pajaluk ya x-anike, jich te antse ya xnijk sok ya x-ok' yu'un xiwelil, sok mala sk'an abajt ta ora jich la sk'anbe te yakuk smayli teme ay stak' spas ta yan k'aale. La smey sbaik sok te Wak Chan K'awil lok'nax xanbel ta muk'ul lum, jich la sna'ix stojol a te ch'ayemix ae sok ma sna'ix a te binti ya spase ma'yuk binti jichix la ya'y a te k'inale.

520?, Kaltuun Hix nujpun sok te Ix Ek ta Waka (El Perú) jich la stsal te Yaxchilán

Ix Kin way bayel k'aal away ta sch'in wayib, ma'yuk lek yip k'inal la ya'y xlok'bel ta swayib na. Chiknaj ta ilel bitik yaxuben yu'un te k'alal la yil te jilemik sjeruil sbak'etal te k'alal la skolta ta milel te yala ijts'in balame. Te bit'il lom chopol te sbak'etale mala smel yo'tan yu'un jich bit'il te stukele. Te stukele la ya'y sba te ma'yuk binti stuil ta balamilale, ak'a teme ay lek muk' te ya'tele.

Jtul j-al a'yej la yik' lok'el ta pat majkilna jich la yak'be jlijk jun te Ix Ek, te Waka. Te antse lom k'un la sk'opon te jun te banti te sjoy la yak'be sna' stojol te yalojix sk'op a te ya xnujpun sok te Kaltuun Hix, te ajwalil te kane. Ix Kin yal ta lumilal ya xen la ya'y sba. Ix Ek la sk'anbe wokol te Ix Kin te yakuk sts'ikbet te smule, jich la yalbe te ma'yuk binti yan ya stak' pasel ja'nanix te ya stoj smul yu'un te Kan jich te yakuk sch'ay te muk'ul lume, sok te pajaluk ya slaj ta milel sok te yuts'yalale. Te antse la sk'anbe te Ix Kin te yakuk xk'ot ta yo'tane sok te yakuk sch'unbe yu'el te Mutul te ch'ayem yu'une sok ta smeलेलil te ja'uk ya stsak te bit'il stalel te Kane.

Ix Ek melexal; jich te yal ta lum te Waka, Mutul jin te bit'il nitiltsakal sok te male k'aale. Ja'nanix a te ja'wile, Kaltuun Hix la spoj ta sk'ajk'al te Yax-elel Uk'ume, ja'nix jich ek te bit'il nit'iltsakal ta p'olmal sok xujk balamilale sok te stojomael te ja' yu'un te Mutul. Ya'tik, sok te nujpunele, Kaltuun

Hix la yich' ta wenta te Waka, te bit'il nitiltsakal sok sbeib uk'um te Mutul k'alal ta male k'aale.

Ja'nax cheb ja'wil sjelawel ta patil, te swiniktak te Mutul la staik lom bayel chopol k'opetik, meel te Kaltuun Hix la smuk'ubtes sjapel sba jich la stsal te Mo'ol Balam (Yakan te Balam) ta Yaxchilán ta Uk'ub Usumacinta, ja' jich la stuch'bel a te bit'il nitiltsakal sbeib te Mutul sok te xujk schikin balamilale. Ja' pajal sok te jkojt muk'ul chane, Kan yakal spixel sba ta xujk te Mutul, la spojbe ta sk'ab te bitik chopol te ja' ya xmak'linotik sok spatán ta ixime, la yak' lajuk te ja'uk yilel te laj ta kujpik'ubele. Ma jichuk ts'in, ayto jil jun sbeik jchonolajeletik ta balamilal, ta swenta te mach'atik toyemik ta slumal xujk schikin balamilal ta Saal (Naranjo) sok Ox Wits' Ja' (Ja' ta Oxeb Witsetik, K'o'). Teme ch'ay te slajibal bee yu'une ja' slajibix a te Mutul.

Jich ma xyal xiwelik te winiketike ja' te ya xiwike, ma'yuk mach'a k'ajk' abajt ta stojol te Kaloomte Balam, meel teme ay jtul yu'unik te ya sk'an spase ya yich' na'el sba teme jelaw jtebuk te ya'yeje lajem ya yich' tael jich te yajsnich'ane ma'yuk binti ya staik. Te lume spisil sk'anojik te Kaloomte Balam, jich ta mukin p'ajbil. La yak'ik ta ajwalil meel la skuyik te yakuk skolta ta milel te Mutule, jich ch'ay yo'tanik yu'un te binti chopol ya snopik sok k'ajk'ubik yu'un, ak'bet bayel yu'el; jichinto te binti chopol ya snope ma stak' xben yu'un

xiwel. Ay jun swentail binti yu'un te winiketik ya xiwikbel pajel cha'weje, te namejtal te ajwalile ma'yuk la sta jtuluk mach'a ya yak'be jilel te smajtane jich spisil balamilal ya sna'ik te Tseek' Peek' ya sna' lek xk'opoje.

Te mamal ajwalile ayix ta jukeb schanwinik ya'wilal a, jujun k'aal lom pukuj ya yak' sba jich te ma yich' na'el stojol; jtulnax winik te mach'a kol ta milele ja' te Tseek' Peek' te ja' ya stak' xmakliwan sok sch'ayel te jlo'lowanejetike. La smayliik te yakuk xk'otik spisil te winiketik ta snail chajpanele, ja'nax ya xi' ta bayel teme lok' sbiile sok teme ay xyich' lebel smule, sok teme schujkule sk'oplal ta stojol te ja' yik'al spasik jich te sjo'tak te jlo'lowanejetike. Jich ay jtul winik te lom kajal ya yak' sbae, la yich' cha'biltesel, yan te jtul winike la smayli ta jk'axel, jich yakal ta ilel ek. Te sch'ayel mulile jul ta stojol te winiketike, jich ma spat yo'tanik sok te spatxujkike, la sk'abubeik sit te sjo'takike. Kaloomte Balam ya xji' ta jk'axel te lo'lowanej te Tseek' Peek' ya xway sok ta jujun ajk'ubaltik ta swenta skoltael teme ay mach'a ya schabpet sk'oplal ta milele.

Te muk'ul lum ya spasbe sk'in a te yo'ebal Katun ta 1 yu'un te julio ta 534 D.C. (9.5.0.0.0), jich te k'ink'intik yu'une ma'yuk lek sbujts'. Ma'yuk binti yach'il meltsajem te ya stak' pasel sk'ine, jich te j-ilk'inetik ya xk'otike ma'yuk lek ya slajin stak'inik. Te xiwele ja' la smakik te winiketike, jich

te swiniktak te Mutul ma'yuk yan sjo'takik a te bitik chopol ya snopbe ta stojol te Kaloomte Balam. Te antsetike la schol sbaik yu'un te yakuk yich' chajpanel sk'opik yu'un te ajwalile sok te ya yich'ik sujel ta stojel te binti lom toyole sok spatana te k'alal Kaloomte Balam te ma'yuk banti yik'ohtal yantik jchonolajeletik sok te ma'yuk jmanolajeletike. Ya ich' jojk'oel binti jch'ultatikil a te ja' ajwalil yak'oj sba yu'unike, te ja' yip snopoj ta sjol a te bit'il ya snak' sba yu'un xiwelile. Kaloomte Balam lijk ta jk'axel sk'ajk'al yu'un te x-albet ta stojol te binti swentail te majk schajpanel te lume, jich k'alal te Tseek' Peek' la sk'an abajt yak' ta ilel sit ta ch'iwiche, mugin xwochetik ta k'op ta spat te jme'tik tatike, la yalik te ajwalile maba k'ajk'al winik lek ta spasel te ayuk snich'nabe, jich te bitikto chopol ya spase sok te nacom yu'une ja'laniwan jinbet skuxlejal yu'un te bit'il ay swokole.

535?, Ix Kin (30) k'atp'oj ta me'il jichuk bit'il sit te k'anel yu'un te jtatik Ch'íich' Mo'ol

Ja' jich jelaw ta ik' yu'un te mebaile sok te mel-o'tane, te Ch'íich' Mo'ol, tijtsabel ta stojol te Ix Kin te ayix lajuneb scha'winik ya'wilal ae, la sp'is ta sjoy. La yal te ya xju' yu'un sjambel sit spisil te antsetike jich ja'nax teme tijtsabel ta stojole ya xmulanotix ta yo'tan a. Jich te yo'tane ja' jayob ay ta stojol te Ix Kin, sok la ya'ybe lek stojol te ya'yeje, la yak'be sujtes te yo'tane, te sbolile, te sna'obiltake sok te smelbil o'tane, jich la sujtesbe te sk'anel yo'tane, te smuk'ul sok te lekil utsilale. Sk'anel yo'tan ta stojol te Ch'íich' Mo'ol te ja' stsakinejix yo'tan ae, jich ta jujun ch'oj te ya yich' ik'e sok ta jujun kaj snopojibal te ja'nax ya sna' stukele. Jichinto te k'anel te xiwel sbae jich mala yal ta jamal, ja'to te k'alal jun k'aal tsakot chamel la ya'ye.

Te ik'abiletike la stsakik ta muk'; te antsetike la sna'ik stojol te jme'tik ajwalil te ma'yuk ta chamel ae. Jich ja' swentail te lom chopol te binti ya sk'an spase; la slebeik smul te pale yu'un te binti chopol la spase. Ix Kin la ya'y lek stojol, ta ajwalil sok ta winiketike la yalbe ta stojolik te lom tulan ay ta chamele jich ma sk'an xyik' sjoy sok ma stak' xlijk sk'ajk'al jtebuk. Ja'into te binti ya spase ja'nax jun swenta makel; jun ajk'ubal tojk yal, jichinto ma stak'ix jal makel a te binti mukin smakoj ta yo'tane, ja'nix jich te Ch'íich' Mo'ol ta mukin la sk'opon sba

sok te Ix Kin, jich la sjultesbe sch'ulel ta spasel te bit'il ya stak' skolta sba teme la yich'ik na'el stojole. Stukel te antse la sjun ta snopel, melet ta slajibale, ta smeletil ma sna' stojol bit'il ya xkol ta leke, ya stak' stsak bayel yip ta skoltael te yal tojkelto ae.

Maba ch'ayem yo'tan a te Ch'iich' Mo'ol, melet ayix bayel yuilal a te lijk sta koltael yu'un te winiketike sok te paleetik ta swenta sjelet te yu'ele. Ta spajelal te Ch'iich' Mo'ol la sk'an jun ya'y stojol a'yej sok te Kaloomte Balam, te ja' swentail yalbel sk'oplal te jun stojel patan te ya snoptsajtale. Te muk'ul toyem winiketike la stsob sbaik ta bats'il wayibalna ta ya'ybel ya'yej te ajwalile. Kaloomte Balam te ya'tike lom muk'ix sch'iel a, ayix ta jo'lajuneb schanwinik ja'wil a. La snajkan sba ta snaktib ton sok la skux yo'tan ta sba sts'anjol tunim te ja' lochbil yu'un te meba j-a'tele. Ta xujk, te joyob jich ae, Tseek' Peek', ta schikinax. Ch'iich' Mo'ol la snajkan sba ta stojol te ajwalile jich la scholbe namej k'op, ya spasbe sk'in ta skajalkaj te bayel ju'em yu'une sok ya yalbe sk'oplal te ay spatobil yo'tan te bit'il muk'ul winiketik sok ta slumal te Mutul te ja' ya skanantae. Ta patil la yal te banti sok te o'tanile, te ch'ayele, te yak'el sjelawelet, te skejchemale sok smebail te Mutul, ta patil la yal te julix ta lok'el te kolele. Tseek' Peek' la stejkan sba jich la sjojk'o te bit'il ay a te Ch'iich' Mo'ol te jowil ya slebe smul te ajwalile, sok la sjojk'obe binti a te kolel la yale. Ch'iich' Mo'ol bajt ta stojol te paleetike sok la

sjultesbe ta sjol ta chajpajibal te yalobil te ya yak' sk'op te Kaloomte Balam ya xkanantawan ja'to teme la sta k'aalelal stabe yajwal sk'ulejal te Mutul. Kaloomte Balam la sjak' te ma'yuk yajwal te sk'ulejale. Ch'iich' Mo'ol la sjak', ta sk'aalelale, ta smelelil ay te yajwale. Kaloomte Balam awun ta tulan, ¿banti? Te smajkiltake la sjam sba ta ochibal tek'el te Ix Kin, spetoj te yale. Kaloomte Balam la sjojk'o te mach'a yu'un te alale. Ix Kin la sjak' te yu'un stukele, sok te ja' yu'un eke, ja' sk'oplal te Ch'iich' Mo'ol. Jich te a'yejetike Ch'iich' Mo'ol la swilumtabel te ajwalil te awun yu'une, te binti la spase ja' majelix a. Jich ts'in, te yantik winiketike la staik lowel jich la yich'ik lowel yu'un te jich ma'yuk mach'a ya sta biltesel ae sok jowil leel ta mulil. Te ajwalile la yak'eta sba sok awun yu'un te bayelnax yejchine sok te slajibe. Kaloomte Balam laj ta slumil bats'il wayibal; lok' ch'ich'el ta sbak'etal la spaman sba ta swenta lekilal, jich te ch'ayele lok' ta may sok ta yej la spas sba ta tokal te la sjoy sbae jich ajk'otaj ta ik'. Jich yu'un te winiketike la stsakik ta chukel te Tseek' Peek', sok ta jun p'irumte' te lom k'ejel apasbet ae sok te lom chopol te ja' ya sk'an jich te jmilawale.

Te muk'ul lum yu'un te Mutul la spasbe sk'in te ja'chuk kol ta uts'inel yu'un te Kaloomte Balam sok ja' tojk te yach'il yajwal te naktibale. Jujun sjol sbiil uts'alalil la spas k'in ta we'lil te bayuknax la yak'ik ta spatpat snaike. La sjojk'anlabeik ta yakan te

tuk'etik ta te'etike jich la sjek ch'uyik la yak'beik sch'ich'el te jch'ultatiketike. Ta patil te tuluk'etike la smulik ta k'ixin te jich ya stulbeik sk'uk'umal ae sok la slok'esbeik te sbikilike, ta patil la spaybeik spisil te sch'ujch'ulel te x-ijk'ubnax ya'lel yu'un wobil ich'e. Te patxujkiletike ya yula'in sbaik sok majtanal cha'bul mayil mak siruelaetik te ak'bil yats'amule sok yichile. Lom chopol skananil te Kaloomte Balam jch'oj la yik'tal jun yalesel ta lum k'a'pal, xiwel sok mebail ta swenta te Mutul jich te lume ayto spatobil yo'tan jich bit'il te ajwalil yalaniwan sch'ay spisil te sk'ulejale, jtul lekil ajwalil ya stak' sujtal sok te Mutul teme la swalk'un sba te jch'ultatik balame.

Jelaw bayel k'aal yu'un te k'ine, te muk'ul nae tuub ta k'a'al we'lil, xeiletik sok stsa' schuxik. Ix Kin la yak' ta pokel sok yach'ubtesel te pak'etike jich te lumilale la yak'beik stanul sok sbonil. Joyol ta jpas naetik, te antse la yik'tal winiketik sok paleetik ta jun a'yej ta bats'il wayibal. Ta snojk'etal te naktibale, stukele ch'ayem te sch'ulele, jich ya'tik, te naktibale, te sts'anjol te Mutul, sok te alal spetoj ta sk'abike, k'atp'oj te sni' schikin ta jun stulanil yu'el. Yan yach'il sk'op ya'yej ta j-a'tel patan, la yal snojpil yu'un skuxinel pajel cha'wej te Mutul, jun snopojibal te lom tulan sk'oplale. Spisil la smayliik te Ch'fich' Mo'ol, smamalal te jme'tik ajwalile, tatil yu'un te sk'ulejibale sok stsajtael te bit'il ya stsalik te Kaloomte Balam, te ak'bil ta ajwalile, mak jnitwanej sok j-ajk'uk ajwalil yu'un te Mutul. Jich te

Ix Kin la smak' biluk k'op te ya stak' xpojbet te yu'ele mak xmakbet skuxinel pajel cha'wej te skerem snich'ane. Bit'il me'il yu'un k'ulejibale, la skuy sba stukel ta jnitawal sok ajwalil ta sbiil te skerem nich'ane jich la sjel sba sok te Ch'ïich' Mo'ol te ja' la smakbe ya'tel te nacom sok ya'tel sok te smamalal te jme'tik ajwalile. Ch'ïich' Mo'ol sch'ayet jilel sjol; la stundes spasil te slekil yutsil yo'tane sok te sp'ijil ta swenta stsalel spasil te tajimal yu'un yu'ele, te ja' tsakal sok te Kaloomte Balam sok te Ix Kin, jich chiknaj ta ilel te ma'yuk tsakbil ta muk' stukel te Ix Kin. Te antse la yal te ma'yuk ju'em yu'une, ja' chopol ts'in, teme la yich' tojbel swokol yu'un ya'tel te nacom, jich ya sch'ay te bit'il nitil tsakal ta stukelik sok te ants ta sch'ixil te k'alal ja' ya'teline ae, meel sujbil te ya xba nakluk ta sna te jnakometike, te banti ma sk'an sk'opon sba stukelik sok te yantik antsetike, ja'nix jich sok ek te yiname, te jme'tik ajwalil Mutul. Te winiketike jich chajp la yilik ek, ak'a teme ants mala stsakbe ya'tel te kaloomte, meel ma'yuk jich sk'oplal te ayuk jtul ants sts'akbe ya'tel muk'ul soltaroe, muk'ul pale sok te ajwalil yu'un te ajwalile.

Ix Kin k'an stoy moel te Mutul ta sujtesel ta sjol lekil utsilal sok lijk a'tejuk ta scha' meltsanel te bebetike, scha' bonel ta lek sok yach'ubtesel te muk'ul naetik ta ch'iwiche. Ta sbujts' yo'tan, te muk'ul lume ju' yu'un spasel te lote, jich te sbonil sit yelaw te ja'nax ya smak jtebuk te smuk'ul te ya

xlijla lok'ele. Jich ma'yuk bayel te mach'atik ay swokolik ta a'tele ta swenta yilel a'tel ta k'abale sok te spatane, te jme'tik ajwalile la sujbe swinik te Mutul ta a'tel ta bebetik te ay stonile. La sk'an te ayuk lek sk'ulejibal ta spasbel smuk'ul na te muk'ul palee, jich te k'alal ma'yuk lek te spatane, ja' la stundes te joltak'in ta stojol te lume sok sk'abel slok'ol te yajwal ch'iwichetik te mach'atik maba k'aemik a te binti ya yich'ik pasele. Ja' jich te swiniktak te Mutul ay swokolik yu'un te bitik chopol la spas te jme'tik ajwalile, stukele ya sk'an joyob ya xben ta soraletik sok ta ch'iwich te yu'un jich spisil ya yilik a te sk'ulejibal ta sk'u'spak' ta tunim te lek jalbil sok yaxal tone sok ta tsajal pat puyetik te lok'em ta nabile (de Spondylus).

9.5.3.9.15 (27 yu'un diciembre ta 537) Wak Chan K'awil (29) sujtblal ta slumal jich k'ot ta snaktib te Mutul

Upakal Kinich, ajwalil ta Xultun, la yik'tal yichan te Wak Chan K'awil, te yak'obe snak' sbae sok skoltaele. Te a'yejetik jul ta stojol te Mutul ja' sk'oplal te Kaloomte Balam te lajemix ae, sok te ja'nix smul te Ix Kin ta swenta te skerem yajwal k'ulejibale. Wak Chan K'awil june yo'tan yu'un te k'alal la ya'y lajem te mach'a pukuje, jich la ya'ybe sk'uxul te lo'loel te k'alal la ya'y stojol te ja' ju' yu'un te swixe. ¿Bit'il ay a te Ix Kin te la stsakbe swokole sok te ja'nax ay ta yo'tan te tawale? Jich la sna' stojol te k'alal la yich'tal sujtesele ak'a teme ja' yu'un te sk'unil yo'tane mak yip yo'tan, Ix Kin ma'yuk lek akoltawan, ja'uk yilel jlijk ch'ajan ta sba ton. Upakal Kinich la yalbe te manchuk smel yo'tan yu'une, la sjultesbe ta sjol ajwalil teme ma'yuk te ay a te Kaloomte Balam, ma xyich'ixtal sujtesel a. Wak Chan K'awil ajwalil yu'un te Mutul jich ay ta stojol, te bit'il aye jich ya x-a'tej sok a, ya xtal ta stojol te skuxinele.

Wak Chan K'awil la slapbe snujkulelik te balame sok sk'uk'umal xkuk' swenta jtul bats'il k'ajk'al winike; la sbentesik jsonowiletik sok sk'ayobik sok xulubik la spasik, k'ajk'al winiketik sok jkananetik te ay stujk'ik sok spirumte'ik te lom yijike, ay jtulcheb keremetik ya skuchik bitik chapal te ayik sk'uk'umal yu'un te Mutul. Te beele la spasik ta xujk

alan k'inal ta sbelal Uaxactún jich jelawik ta jujun lum te jsonowiletike la stijik te sk'ayobike sok sjujch'iik te xulubuk te jich ya xlok'iktal a te jme'tik tatike jich ya xmuk'ub yo'tan a te sujtib ch'ayem ajwalile. Te keremetike la stsak te sp'irumte'ike ba sjunik te k'ajk'al winiketike; te me'iletike sok te inamiletik la yuch' smats'ik sok bayel yichil swenta ya sbenikxan jichuk j-ilk'inetik, melel te jujun lum ya xjelawike, te k'ine ya xmuk'ubel. Wak Chan K'awil muk' sk'anel ta Uaxactun, te lum ya sts'akliwanike ja' spatxujk te Mutul; stukele la skolta ta bayel k'ajk'al winiketik.

Ch'iich' Mool la yich' albeyel p'ijil k'op a'yej ta swenta te beenele la sjultesbe stsa te Ix Kin yu'un te sbankil te yakal beel beenel ta sbelal te Mutul. Te site nojnax ta ya'lel sok tsajub te sbak' sit yu'un te xiwele, ja'nax yu'un te smamalale maba la sch'un k'op sok jk'axel maba la sch'un te mantartesele. Te antse, la spet te yale sok te abatetik yu'une bajtik ta yula'inel te muk'ul ch'ulna te ja' yu'un te stat te ay ta jtejklume. Te banti ya xtil te k'ajk' te toynax moel xch'ailele, la sk'opon Rios sok la sk'an koltayel; te k'alal yakal ta pasel ae, te k'ayobetike kaj chiknajuk talel lok'el sk'op lumto ta witstikile. Te antsel sok te j-abatetik yu'une najkajik koel, ma xk'opojik jp'aluk yu'unik, chikan ta a'yel stojol te yantik xtoy talel te sk'op k'alal ya smajik juju jime. Te swiniktak te Mutul jich ya xk'abojik beel ta ajk'ol k'inali, chikan syujk'ab te k'ayobetike sok te xulubiletike, chiknaj

talel lok'el sk'op ta sjol witstikil, te sk'ayoj te Mutul. Wak Chan K'awil, jtul kerem te ja'tonax ay yich'oj baluneb xcha'winik ya'wilal, ya xbeen ta be; ta spat lok'talel ta sts'akliyel bayel kirsanuetik, melel k'anta chikan ta ilel bayel soltaroetik te ayik ta yajk'ol te jtejklume. Te snich'an te ajwalile la stijtsan beel sba ta yajk'ol te jtejklume, te me'el mamaletike sok te antsetik te la sna'beik sba te k'alal ch'into-ae junax yo'tanik bajt snupik talel ochel. Te keremetike animajik beel ta spukbeyel sk'oplal; te kirsanuetike najtnax la xchol sbaik ta xujkxujk be yu'unme jich ya staik ta ilel-a sok spatbeik yo'tan-a te snich'an ajwalile. Bayelik la xchexanbeik ta sbe yabenal xan sok yabenal te'etik ta sbe karo; te mach'atik yakalik ta yilele yantiknax yakal ta p'olel.

Ay bayel mach'atik ochik ta ok'el yu'un, tas kaj te Mutul te bayel ak'ax swokol yu'un te bayel k'aal ch'ayeme sok spisil te swokol k'ax yu'un jukeb xcha'winik ja'wile. Te junax yo'tanik yu'une k'atp'oj ta ya'lel sitil, Wak Chan K'awil ja'nix jich kaj ta ok'el ek, melel maba lek la yich' ilel yu'un te yantik jtejklumetike. K'alal te Wak Chan K'awil noptsaj beel te banti ay te muk'ul nae, te xwixe la yil te binti yakal ta spasel ta stukele, ja'nax yu'un ma'yuk mach'a ya xt'ax sk'abik ta stojol, ma'yuk yu'el yu'unme jich ya slajinbe sk'oplal-a. te antse tijtsaj beel sok bajt smey te yijts'ine, ja'nax yu'un maba ya sk'an ta yo'tan, ja'nax ya xiw ta yo'tan.

Ta spajelal, k'ot ta pasel muk'ul k'in ta banti ay ch'iwich; te swiniktak te Mutul ja' la spasbeik sk'in yu'un te ja'chuk sujt talel te snich'an ajwalil te ch'ayeme. Ta juju tulik ya stsal sbaik ta spojbel sba snaktajibik yu'unme jich ya xnajkajik ta sts'el te Wak Chan Kawil, yu'unme jich ma chikanuk ya xk'ax-a te ajk'ubale, te winiketike bayelnax ya stsakik te we'el uch'baliletike, sok junax yo'tan ya yalik biluk bol k'op a'yejil sok sak tse'ejiknanix-a. Te antsetike junax yo'tanik yu'un te k'ine; manchuk teme Ix Kin joyob Kajal ta sba mexa te sjole, maba chikan ta ilel, ja'nax ay stukel, ja'to te k'alal la ya'ay te ma xju'ix yu'un ta stojol te winiketike, lok' beel ta swayibal na, jk'axel maba la yich' ilel yu'un te yantik winiketike.

Ta sab ta spajelal cha'jajchnanixan te k'ine la ya'ayik tajimal ta pelota ja'nix ta swenta te k'in yakal ta pasele. Ch'iich' Mo'ol la sk'anbe slok'ol te bitik ya xchonik te jp'olmaletike, ta k'alal yakal ta sk'anel-ae ay mach'a amo beel ta yawil ajk'otajel ta ch'iwich te banti la yik'ik talel spasil te kirsanuetik ta yilel te k'ine. Ay jtul ja' la slok'tay te binti yilel stalel te Ch'iich' Mo'ol la slabanbeik te binti yilel stalele sok te bitik ya spase. Ja' jich ya slok'tay spasel ta lek te bit'il stalele te j-il k'inetike xjajetknax ta tse'ej yu'un.

Te ach'ix ajwalile stukel ta jk'axel

Te smamalale jakalto yak'oj beel

Talon jo'on, lom t'ujbilon tatik
Te yo'tanel xt'uxt'unax yu'un ta jwenta

La sk'anon te antse, lajnanix jna' stojol-a
Te ajwalile lajnanix jmil-a
Ja'nax yu'un te jnaktajibe maba la jta
Te ach'ixe, ta sk'anel ko'tan, la sna'on stutesel

Ta patil, ta xcha'tulul te mach'a binti ya spasike,
la stej'k'an sba lij'k stoy sba jich bit'il Wak Chan
K'awil.

Ta sme'lelil, ja' la smil te mamal ajwalil Balame
Ya xi' te k'alal xch'inilto-ae
Te k'alal asujton tale xkuxetnax yo'tanik ku'un
te kirsanuetike
La sk'anikon ta bayel

Maba atalon ta stsakel jnaktajib
Ja'nax atal jk'abu
Ja'nax ya jpaj sok a into te kereme
Ja'nax ya xtalon ta stsakel
Te mach'atik binti ya spasike la sjojk'obe te
mach'atik te ayik-ae, mach'a ya sk'an ya x-och ta
ajwalil yu'un te Mutul, spisil te antsetike la yalik te
ja' ya sk'anik te Wak Chan K'awil, ja' pajal sok te
Ch'iich' Mo'ol te lom bayel bitik ya smulan, ja'nax
yu'un te Wak Chan K'awil ay sjol sbiil, keremto sok
ma'yukto yinam.

Ja' into te jolk'ole maba lek la ya'ay te Ch'iich' Mo'ol melel te k'alal asujt talel ta sna te ajwalile la stsob sbaik ta muken sok te winiketike. Jich bit'il te yato xjalaj te Wak Chan K'awil te muk'ul Mutul te lom stoyoj sba soke, ta oranax te kirsanuetike ya xlijk snopik te ja' ya x-och ta ajwalil yu'un te Mutul. Ta soraliltik, chikan ta ilel sok chikan ta ayer stojol te sk'op ya'yej te kirsanuetik te mach'atik ya xat'awanik ta cha'xajt' te te bol kirsanuetike; ja' ya'yejikix ta wulwunel-a te winiketike; k'anta ta oranax ya xlijk k'op yu'un yilel, te ma stak'ix kejkhanele. Te winiketike bajtik ta stojol te Ch'iich' Mo'ol, ja'me te mach'a la xchapbe smilel te jtul muk'ul ajwalile, yu'unme jich ya spasbeik ya'telal ta swenta skoltayel-a te ajwalil antse-

Te Wak Chan K'awil bajt yil te muk'ul ch'ulna ta jtejklume ja' bajt yil te majtanaletike sok te bitik miltiklabil yu'un te smajtan Riosetik te ak'bil yu'un te state sok te yantik smam sme'chune. Te k'alal k'ot ta Ch'ulnae, Ch'iich' Mo'ol sok te oxtul jkananetik yu'un te joyob xkuchoj xkuchiluik te pastiklabil ta tonetike, k'otik sok tijtsajik beel ta stojol. Ja' chikan te binti la spasike, la sk'asbeik te jch'ix xin k'abe sok la sjutbeik sbakel sjol te k'alal mato k'oemuk-a te palee yu'unme jich ya xkoltaywan-a te jichuke. Te k'alal pasbilix-a te k'an milawanikuke, te Ch'iich' Mo'ol sok te yaj kanantake anik lok'el ta oranax. Te kirsanuetike jakalto la yilik te ba'ay muk'ul Ch'unae sok la yilik alok' talel te jun Wak Chan K'awil,

ch'ich'nanix-a sok bayel ejchinajem ta bayuk skojtol bak'etal, ja'nax yu'un tek'el yato xbeen. Lijkem sk'ajk'alik, te kirsanuetike ya sk'an spak yajwalik; ta patil ay jtul te k'ax lek yo'tane la stsakik te Ch'iich' Mo'ol sok te yaj kanane la yik'ik beel ta stejk'abalul te muk'ul Ch'ulnae, te banti te kirsanuetike ya smailik sok la sk'anbeik te Wak Chan K'awil te jichuk ya spase. Te snich'an ajwalile la sjojk'obe te Ch'iich' Mo'ol melel la xchapbe smilel. Ch'iich' Mo'ol la yal te ja' jich spaso mantare. Ma stak' la yich' lok'esel bayel k'op a'yej te winik te mach'a ya xwalak' patiwane ja' yu'un bajt ta chukel. Te sujtib yu'un te "jich pasbil ta mantare" xnijknax ta yolilal kirsanuetik te binti la st'omes ta spasel k'op te pujknax beel k'alal ta muk'ul Ch'ulnae sok k'alal ta yanil jtejklum. Wak Chan K'awil la sk'anbe te kirsanuetik te manchuk ya xmilawanik ta jichnax stukelike, ja'nax yu'un te sme' pas k'ope yantik yakal ta muk'ubel. Ay jpas k'opetik ta soraleltik ta jtejklum, la yich' tsakel sok la yich' milel te winiketik ta yutil snaike, ta lom k'ax chopol ak'ax te jun k'aale.

Te lekil winiketik yu'un te snich'an ajwalile la yik'ik beel te Wak Chan K'aawiil, kan skoltaik mak spojik. Sok yach' ejchin sok jutumtiknax te skojtol bak'etale, najkaj ta stejk'abalul te ba'ay lekil wayibal nae sok la sk'an te ja'uk sbabial ya yik'beik talel te xwix ta stojole, smamalal sok yal snich'an. Ta yelawal te jchajpanwaneje, te winiketike la yalik

te Ch'iich' Mo'ol te k'an smil te Wak Chan K'awil sok te k'an sk'asbeik ta snuk' tas kaj te walak'patiwane. Sok la yalik te snich'an te Ix Kin te ma'yuk smule, sok yame xljaj ek yu'unme jich ya xkol-a te Mutul ta ilbajinele. Te k'alal jich la yich' a'yel stojol into te k'op a'yeje, te Ix Kin la sk'abu yil te sbankile sok la yal teme la smil te snich'ane ja' pajal ya xljaj beel sok. Maba lek la ya'ay te jich la yal te xwixe, te Wak Chan K'awil la xt'ax ta malel te yelawe sok la sjets'ets'an te sbakel yee. La skoltay te yelaw ch'ich'nanix ta snuk' sk'ab-ae ta patil la sk'abu yil ta bael sitil. Ma stak' jich ya spas te ja' ta smul te bit'il alaj beel te xwixe. Ma stak' ja'nax ya spas mantar ta stukel. Yanuk stukel te, ya xtajin sok skontra te Ch'iich' Mo'ol ta tajinajibal ta pelota ja' jich te bit'il chapalnanix sk'oplal-ae, sok ja' ya x-och jilel ta swenta te riosetik te binti ya xk'ot ta pasel yu'un te Ch'iich' Mo'ol, Ix Kin sok te snich'ane.

Ta yutil sna, Ix Kin la sbon ta tsajal sbonil ta sba te skojtol bak'etal te Ch'iich' Mo'ol sok ta patil la yak'be te bitik ya xtun yu'un ta tajimal ta pelotae. Yich'oj beel stsek pasbil ta nujkulel chanbalam yu'un jich ya smuk-a te ya' te manchuk ya sta ta majel ta naktajibal-ae, tsanjolil ya xtun ta smajkil te sjol yakan te manchuk ya sta ta salp'unel ta biluketike, sok jpejch te' swenta smajkil sna yo'tan sok ayiktohan yantik-a yu'unme jich ay swentail ya xk'ot-a te binti ya yich' paselel. Ix Kin la sk'abu yil te smamalale yanax xiw ta sk'abuel ta sit, te Ch'iich'

Mo'ol la slekubtesbe yo'tan ta skaj te junax yo'tanike.

Bayel ta mil ta tul kirsanuetik la smakik sok noj yu'unik te muk'ul na te la smeltsanik ta swenta te tajimal ta pelotae. Te tejk'abal pasbil ta skajalkaje ta ayik yoyal sok pasbil ta simente te sts'ante'ale sok sk'ab te'etik jalbil potsajtik ta jlam ak. Spisil nojel ta kirsanuetik yu'un te Mutul. Te j-il k'inetike, te mach'atik ya xp'olmajike la ya'aybeik yutsil ta xchonel we'el uch'baliletik ta swenta te antsetike, jich bit'il xchonel ixtabiletik pastiklabil ta ajch'al sok ta te' ta swenta yixtab te alaletike. Te winiketike ya swultalay sbaik, ya xch'akbe sbaik tak'in ta skoltaelik te Ch'iich' Mo'ol, yanuk stukel te ach'ixetike ya spajik ta ilel te bitik lekil utsilal aye; bayel la skoltaik te Wak Chan K'awil.

Te kirsanuetike xkuxetnax yo'tanik yu'un te tajimale, Ix Kin la smak snaktajib ta sts'el te ba'ay bayel kirsanuetik yakalik ta yilel te tajimal ta palotae. Tulan ya x-awunik te k'alal te Wak Chan K'awil sok te sjo'tak ta tajimale ay binti la spasik ta spat xujk te ba'ay tajinabale, maba lek la yilik te kirsanuetike. Te Palee ay ta lok'ibal stsakoj jp'ej pelota te pasbil ta ijk'al ule te nojel ta ik'e, te ay baluneb smuk'ul ta sjoylejale. Jich yu'un te k'alal la yich' alel sk'oplal te mach'a la spas kanar te ta tajimale, sna'ojik stojol te tsaltomba ta tajimale ja'me te Ch'iich' Mo'ol ya skoltay te snich'ane yu'ume jich ma xlaj ta milel-a soknixan ek te

manchuk ya xlaj xchebalike. Te j-il jtajimaletike bayel la sjik' yo'tanik yu'un sok la smuken wulwultay sbaik; te tsaltomba ta tajimale ja' jun lekilal, ja'nax yu'un into ta swenta tajimal yu'un lajel chamel yu'un kuxlejalil. Te winiketike la sjelbe sba stojolik te mach'a toyol ya spas kanare, yanuk te mach'atik lek yo'tanik yu'un te Ch'ich' Mo'ol ma jp'aluk ak'opojik yu'un smelbil o'tanik.

Te Palee la skoltay beel te pelotae sok la yak' wiluk beel k'alal ta muk'ul soral yu'un te tajinabale. Ch'iich' Mo'ol sok Wak K'aawiil wilik sok la skuj sbaik ta toyol ta skaj yu'un k'an slomik ta tek'el te sbabial pelotae. Te pelotae wil beel ta sts'el te Ch'iich' Mo'ol, ja'nax yu'un te sjoye la sta ta tsakel te pelotae, la xch'ojbe beel ta sjol te Wak Chan K'awiil. Te sjoy te Wak Chan K'awiil la stsak te pelota te k'alal awil beel te ba'ay ch'akbil beja'e, Ch'iich' Mo'ol yich'ojix stsa ya stsak-a te pelotae, la stsak te pelotae la xch'oj beel ta k'ubul te awil beel-a te banti ya yotsesik ta spasel kanare. Och jun sbet te Ch'iich' Mo'ol te kirsanuetike la xt'ax sk'abik yu'un. Ix Kin la sjik' yo'tan ta smailiye sok la spet ta tulan te snich'ane. Te Palee la sch'oj beel te pelotae; te pelotae yakal ta tajintesel. Wak Chan K'awil la xcha'tsakxan sok ja' te la xch'oj beel-a te banti ya yotsesik te pelotae, te kirsanuetike la xt'ax sk'abik yu'un. Ja'nax yu'un te Paleetike la yak'ik beel, maba la yich' ak'beyel jun punto te Wak Chan K'awil melel toyol ak'ax beel te banti ya x-och te pelota te

banti ay yolil te tajinabale. Te pelotae lajanix yich'xan beel ch'ojel, te Ch'iich' Mo'ol la smaj te pelota te banti ay te naktajibaletik te ja' ak'bil yu'un te Wak Chan K'awil sok te sjoy ta tajimale maba la stak' la sujtes beele, balch'oj beel ta ch'akbil beja', ja'me xchebalix punto-a te jichuke ja' ta swenta te Ch'iich' Mo'ol. Wak Chan K'awl la stsob sba sok te sjoy ta tajimale sok cha'ochinanixan ta tajimal. Te palee la yak'be jtajimaletik te pelotae, ja'nax yu'un te Wak Chan K'awil leknax yich'ojbe swentail ya xtajin. Ya stsajtay, la yich' beel te pelota ta xujk te banti ch'akbil baja'e, te binti asujot te Ch'iich' Mo'ol och ta animal ta ajk'alts'i ta stsakel te pelotae. Ja'nax yu'un te k'alal la yich' sujtesel talel te pelotae, te Wak Chan K'awil, ta skaj te ay yejchine, maba la yak' yip ta bayel sok la yalbe te Ch'iich' Mo'ol te ja'uk ya snajkan beel ta jun te k'alal ya x-och te pelotae. Ix Kin junax yo'tan yu'un te la spas kanar te smamalale sok saktse'en yu'un ta snopel te skoltaye; Ch'iich' Mo'ol ay yotsesejix oxlajuneb punto sok been beel ta snajtil te banti ch'akbil baja'e, la stoy moel sk'ab yu'unme jich ya yalbe mantar-a te kirsanuetik te mach'atik yakalik ta yilel te tajimale. Ta yorail-a into, te Ch'iich' Mo'ol la spajoltay te Wak Chan K'awil yu'unme jich ya xwan ch'ay beel ta si a te sjo'take sok yakalnanix te tajimal ta xajt'alxajt'e. Ta bael sitil ta stojol te kirsanuetik te mach'atik yakalik ta yilel te tajimale, te Wak Chan K'awil maba la stak' la sp'aj te lekilal ta stojole,

ja'nax yu'un te Ix Kin la ya'ay te binti ya xk'ot ta pasele. Te tajimale yananix yak'beik yipal, ja'nax yu'un te Wak Chan K'awil la sts'ikbe xk'uxul te yejchine, Ch'iich' Mo'ol wanch'ay beel te slubele. Wak Chan K'awil tsalawan ta tajimal, te binti la spas te Ch'iich' Mo'ol la yak' bayel punto meel ma'yukix baye ik' ta sputsuts sok ma'yukix yip te yakane. Ya smel yo'tan, Ch'iich' Mo'ol la xat' lok'el sba, maba la stsakix-a te pelotae sok la slok sba sok te Wak Chan K'awil, la xchatijxan te yejchine sok cha'lijknanixan te xk'uxule. Wak Chan K'awil xbalaletnanix ta akiltik yu'un xk'uxul-a, te sk'ajk'ale k'atp'oj ta jowiyel yu'un; ja'into te jowiyele cha'ak'betxan yip yu'un. Cha'jajchxan, xt'ult'unax xch'ich'el k'alal ta yakan, lajnanix yak'bexan yipal te tajimale. Te mach'atik ya sk'an ya stsalawanike ayix yu'unik balunlajuneb punto ta jujutulik, ja' ya spasik kanar te mach'a bayel ya yotses te pelotae. Ch'iich' Mo'ol la smaj te pelotae ma jch'untik yilel te la yak' beel tey-a te banti ya xtoy moel te spuntoe yu'unme jich ya spas kanar-a. Te kirsanuetike la xt'ax sk'abik yu'un; Ix Kin animaj beel ta tajinabal ta pelota bajt smey ta yutsil yo'tan te Ch'iich' Mo'ol. Te paleetike te ayik ek'a sok la yalik te maba tsakbil jun punto-ae meel te Ch'ich' Mo'ol jelaw ta yajk'olal te ba'ay yolilal te tajinabal ta pelotae. Ix Kin jek'el jilel ye yu'un ja'nax te Ch'iich' Mo'ol la xch'oj beel ta jichnax sok ochnanix ta tajimal. Te palee la yak' te pelotae sok te yaj kontrae la stsob

sbaik la xch'ojik beel te pelotae sok te tulan yipe. Ch'iich' Mo'ol la xch'oj beel ta yajk'olal naktajibal, k'an yak'ik beel tey-a te banti yakal ta tsakel ta jun te jujun puntoe, ja'nax yu'un lom k'ax toyem te banti la yotsesxan ta tajinabal ta pelotae, k'ax beel ta xujk te ba'ay ch'akbil te beja'e te pelotae wil beel, Ch'iich' Mo'ol animaj beel te ba'ay te pelotae sok k'an yak'be yipal te tajimale, balch'oj beel ta yolil te ba'ay ch'akbil beja'e sok lok' beel ta jamalal. Te bayel ta mil te jk'abojeletike la slaman sbaik ma jp'aluk ya xk'opojik. Te Ix Kin ma stak' ya yich' ik' yu'un te binti ak'ot ta pasele. Te jsonowiletike ya yok'esantik te xulubiletike sok k'ayobetik. Wak Chan K'awil maba la smulan spasel, ja'nax la yil te yaj kontrae te maba ya sk'anike. Te soltarotetike ochik beel tey-a te ba'ay ch'akbil beja'e sok te ay-a te Ch'iich' Mo'ol. Ma'yuk swentail, ta sit yelaw te swiniktak te Mutul, Ch'iich' Mo'ol kejel at'uxaj koel tey-a te banti yolilal te tajinabal ta pelotae sok ta jimnax majel k'ok lok'el te snuk'e. ta yutil te banti ay te jk'abojeletike, Ix Kin te winiketik te mach'a jun yo'tan soke la yich'ik tsakel ta chukel sok la yich'ik ik'el beel ta yan lum.

Ix Kin la yich' beel ik'el ta sna te ajwalil te banti la yich' k'asel sk'ab te snich'ane sok la yich' beel ik'el ta wayibal na te banti la yich' pasel chopolil te meba alale. Ix Kin, ya smel yo'tan, sok ya'lel sit awun sok t'uxaj koel ta lum. Spisil ta xkuxinel sts'ikoj te bayel uts'inel yakal ta pasele sok bayel

bitik ch'ayem, ja' spisil te bitik ya sts'ijk yu'un te uts'inele, la swalk'un sba sok te sbankile sok bayel ilbajinel ta ye, la xchopol k'optay te bayel bitik bol k'opil ya yich' alel te ma sts'ijkixe. Te jkananetike la yik'ik beel te ajwalil antse la sjochik beel jich ta banti ay te wayibal nae. Te kirsanuetik ta snail chajpajibale bayel xiwenik yu'un te uts'inele. Te abatetik ta snail chajpajibale ya x-ok'ik sok ya x-animajik ta spat te ants ajwalil yu'unike.

Wak Chan K'awil la yalbey sk'oplal te ya'lel sitil te ja' ya yal te toyol walak'patiel sok la yal mantar te ya yich' ik'el talel sok ya stejkan ta bael sitil ta jujutulik te mach'atik lebil smulik yu'un te yaj kotrae. Ta jujutul winiketik te lebil smulike la yich'ik alel te sbiilike sok te yuts' yalalike, ta patil ta oranax la yich'ik tikunel beel ta chajpajibal. Ta jujutulik te mach'atik k'oktiklabil sjolike, spisilik ya stak' ya'aybeik te yawike, te ya'lel sit te me'iletike, yinamike sok te yantsil nich'anik te k'alal ta muk'ul na chikan te xk'uxule sok te maelbil o'tane. Jtul yabat te Ix Kin, ya smel yo'tan sok jchajpto ya ya'ay-a, an lok'el ta ba'ay swayibal na te ants ajwalile. Baye ya xlok' xch'ich'el te sk'abe, te stseke bayel binti skuchanej sok ya x-awun yu'un te ants ajwalil te lajmixe. Wak Chan K'awil la yich' tsalet yu'un xwix sok lijk ta awetel.

Te ch'ulna ta jtejklume, la yich' jok'el jun mukenal sok la yich' ak'beyel sakil tan te ajts'esbil ta ja'e. Been lok'el bajt ta sna ajwalil. Ta olil te banti

xcholoj sbaike, te winiketike la skuchik cheb wayibal, te june ja' ya swayibin te Ch'iich' Mo'ol, te ta yane te ay ek'a te Ix Kin wayal spetoj ta sk'ab te yunin alale. Xch'ejanax te k'inal ta spat xujke, manchuk teme ta ch'iwich sok ta soraletik ta sbelal beel te Ch'ulnae nojel ta kirsanuetik. Bayel ta mil te kirsanetik te ayik ae maba ak'opoj jp'aluk. Te skojtol bak'etal te Ix Kin, te smamalale sok te snich'ane la yich'ik mukel ta mukenal ch'en. Te abatetik yu'un te Ix Kin yakalik ta ok'el te k'alal yakal ta ak'el beel ta smukenal te bitik lekik toyajtik stojole; te sets'etik te banti ya xwe' x-uch'eje sok te ya'tajib te ya xtun yu'un ta smilel smajtan te riöse, jich bit'il te we'el uch'balil ya smulan stutesele. Ja' yu'un te smukenale la yich' ak'beyel yaxib ta p'ejel sakil ton sok la yak'beik jlam sakil tan. Te paleetike la smak'linik te j-a'teletik te bayel bitik la smuk'ubtesik ta pom xuch'il ste'el te pome.

Jich bit'il toyem moel ch'ail, te xch'ulel te Ix Kin, Ch'iich' Mo'ol sok snich'an ya xmoik beel ta ch'ulchan ya xpaxeajik ta tokaleltik. Ja'nanix ta smalel k'aal-a, te ajk'ubal chane ya spas k'op sok te jch'ultatik balam ta yanil te ch'ulchane mele ja' ya sk'an stsal te ch'ulchane. Te sit te ants ajwalile sok te yuts' yalale, pajal ya xlaj tilik te bayel ta mil te ch'ulelaletik te ya xk'abowaniktal koel ta yilel te balamilale. Tey la yilik ta jukeb xcha'winik yu'un diciembre 537 (9.5.3.9.15), Wak Chan K'awil najka koel ta naktajibal te ja' yijkitayel te xwix Ix Kin, ja'

sbabial te antse, te stat Chak Tóok Iich'ak II.

546 D.C.? Kaltuun Hix yak'oj sba ta ilel bit'il Aj Wosal Chan ya xjelaw ta snaktajib te Saal.

Wak Chan K'awil, ja' ajwalil, kuybil te ja' muk'ul winik ta jtejkulum yu'un te spat xujke, ja'nax yu'un maba ya ja' ajwalil yu'un te slumal mayae, ja' ya sk'anbe jilel yu'el te Kaloomte. La yil te muk'ul jtejklume, te pajk'etike yakal ta lilajel koel sok te yaxiktoe jichnax ya xwanch'ay koel ta k'unk'un. Te Mutul yakal ta lajel. Te mach'a ach' biiltesbil Nacom ay binti chopol a'yeyil la yich' albeyel, melel te Wak Chan K'awil la yalbe spisil te Winiketike sok te paleetike. Te Nacom la yalbe te ajwalil vasalio Saal, Tajal Chan Kinich, lajemix sok te ja' k'an yalbe te Wak Chan K'awil k'an ochok ta ajwalil, te ach' ajwalil, Aj Wosal Chan Kinich, ta sbabial toybilix moel ta muk'ul naktajiba, maba lek, te k'alal la yich' skoronae la yich' pasel ta sit yelaw te yaj contra te ajwalil Kan, Kaltuun Hix (te Balam Chukul ta Ton.)

Ja' into te k'op a'yey jich albile, te ik'e wokol asujt beel. Te Winik te mach'a muk' xch'iele k'opoj sok jich la yal te ja' ajwalil te state, Chak Tòok Íich'ak II, Mutul pastajem ta muk'ul jtejkulum, ja'nax yu'un te smuk'ule ya smak'lin sba ta sk'anel tak'in ta stojol te jnaklejetik ta smantar stukele. Ta jujutul j-a'teletik te ta jujun ch'in lumetike ya stojbeik slok'ol ta ixim, ta jujun ch'in lumetik ya stikunbeik beel yixim te bol ajwalile te Ucanal, Bital Xulto mak Maasal; ja' ya stojbeik spatán te winiketik ta Saal,

Ox Wits' Ja' mak Uaxactun. Ja' ya stojbeik spatan te Mutul; ta jujuntik moch te ixime, kakaw, Chab sok ayiktosan yantik-a te talemik ta slum sk'in al te mayaetik te ya yich'ik beel ta jtejklume. Ja' into te k'aale, te snail ixime nojelik ta banax k'alal, te swiniktak te Mutul lek swe'el yuch'balik nojel xch'ujtik.

Te k'alal yorail-a te takin k'in al-ae, ya yich'ik beel tikunel j-a'teletik ta jujun ch'in lumetik ta stojol te ajwalil Mutul te banti ya yich'ik sujel ta bayel ta a'tele. Ya stsumik k'ajk' yu'unme jich ya xchik'ik sakil tonetik-a ya swuyik sok ya stutesik jichuk simente sok sakil tan. Te j-a'teletike ya swuyik tonetik sok ya spasik ach' ch'ulnaetik te k'alal ya spas jujukaj k'in te Katun. Ya xchajpanik ta lek sok ya xch'ulik te soraletike sok ya sbonik ta sakil tan; sok ya sbonik, ya xch'alik te ch'ulnaetike sok te lekil muk'ul naetike, ya sbonik ta tsaj, ta sak, ta k'an sok ta yax. Manchuk teme ta lom tulan ta pasel te a'telile, te j-a'teletike ta lom lek ya smak'lin sbaik; ya yich'ik ak'beyel mats' yuch'ik, ya'lel chenek' sok yaxal ich.

Ja'nax yu'un ta patil, ay julem bol k'op a'yejetik ta ajk'ol k'in al; ya yalik te Kan yakal ta skanantayel te ch'in lumetike, ta jujun ajwalil sok ta jujun estado, ta jujun te ajwaliletike lek wentainbilik ta xch'ejan k'in al. Ja' yu'un, te Kan yakal ta tijtsajel talel sok te Chak Tóok Íich'ak II. joyob ya sk'an skoltay te yu'ule. Kaloonte Balam, ta swenta stukel, la yak' ta

ilel te stulanile, ja'nax yu'un, k'ajtaj ta jowiyel, yanuk stukel te Kan jowilnax xtek'et ta axinal.

Te mach'a ya xkontrainwane ja' sbabial la yu'unin te Maasal, ta patil la spastiklaxan sok yantik ajwaliletik. Ta jujun ch'in lumetik te ya yich' makele, bayel ya xch'ay ixim-a sok stojel te j-a'teletik ta swenta te Mutul. Ta xujk te Kaloomte Balam ta patil te Ch'iich' Mo'ol, Ix Kin, ma xju' yu'un ya skoltay te ajwalil yu'un lo'loywanej mak yip yu'unme jich ya yich' tsakel-a te mach'a ya xmakliwan ta axinale. Ta ajk'ol k'inal, alan k'inal sok ta jejch k'inal, spisil ach'ay te bitik ya yich' chonel ta xujk te ta Muk'ul Ja' Karibe. Te kanawaetik ta muk'ul ja' te ya xbeenik ta xujkxujk te muk'ul uk'ume ya stak' ya yich' wesel ta te' te bit'il ya xbeene, ta yajk'ol te uk'um Belmopán ya xju' koel ta kanawa te Saal (alchax) te banti ya smaili sbaik te jp'olmaletik te ya xbeenik ta yakanik te ja' ya yich'ik beel p'olmalil ta Sacbeob k'alal ta Mutul.

Ja'nax yu'un te ya'tike te Saal la swalak'pati te Mutul, y Ox Wits' Ja' ja' slajibal te toybil yu'unike, binti ya yutxan-a te Mutul, te slajibal yochibe ja'me te Mar Karibe sok sp'ejel te balamilale. Te mamaletike la yilik te Mutul k'ajtaj ta nojk'etalil te jich la spas ta ch'ojantike; teme ch'ay te Ox Wits' Ja', Kan lok' talel ta axinal sok ya slajin ta majel te Mutul.

9.5.19.1.2 (Waklajuneb yu'un abril 553) te Wak Chan K'awil la yil te bit'il la yich' toyel moel te Yajaw Te Ki'inich II ta Ox Wits' Ja'

Wak Chan K'awil lajix yo'tan ta yilel smuk'ul te Mutul. Melel ch'ayemix spisilik-a te mach'atik toybil yu'une, la spas mantar te Ox Wits' Ja' te yakuk yak'be cha'ch'oj jich yipal te majtanal ya yakal ta yak'ele, tas kaj te ajwalil ya xk'ax swokol yu'unte yijkats ay ta swenta te Mutul. K'alal te ajwalil yu'un te Ox Wits' Ja' laj beel, Wak Chan K'awil bajt ta muk'ul jtejklum ta swenta restikoil sok ja' abajt yu'un te la yich' toyel moel te mach'a jun yo'tan soke, Yajaw Te Ki'inich II (Muk'ul Majtantesel), ta waklajuneb yu'un abril ta 553 (9.5.19.1.2). Te la yich' pasel sk'in te swakebal Katun tijilix-a, ja' yu'un, Wak Chan K'awl la spas ta mantar te Ox wits' Ja' te bayeluk we'el uch'balil sok ochel ta a'tel ta smeltsanel yach'il ch'ulna ta swenta. Yajaw Te Ki'inich II la sts'ik te jayeb ya yich' tojele, ja'nax yu'un maba bayel k'aal la ts'ik te jayeb ya yich' tojele.

Ta yanxan ja'wil, Wak Chan K'awil la skolta sok la yak'be swayib na te mach'a jun yo'tan soke yu'unme jich ya spasbe sk'in a te Swakebal Katun ta waxaklajuneb yu'un marzo ta ya'wilal 554 D.C. (9.6.0.0.0.). Te sbabial k'aal k'ine, te ajwalile la yak' ta ilel sok la sch'ultes jun lok'ombail te ja te'ay sit yalaw-ae sok sk'op ya'yejal. Ta patil, te k'alal

awe'ik ta slajibalix-a te k'ine, Yajaw Te Ki'inich II najkaj ta sts'el te Wak Chan K'awil, la yal ta smelelil te slekil yo'tane, la yal ta jamal te joyob ya skoltay ta sk'op ya'yej sok sk'ulejal te ajwalil yu'une. Soknixan la yal te cha'oxp'al mantar yu'un ya skolta a te ajwalil yu'une. Wak Chan K'awil la sjojk'o te banti ay te xi'bajtik sbae, Yajaw Te Ki'inich II la yal te ajwalil yu'un Kan te smonojbeix yo'tan spisil te slumal mayae sok te bit'il ya skoltay te Mutul ja'me teme ya sjoyin sbaik sok te Kan, mak ya xljaj jichuk chanbalam. Wak Chan K'awil la stejkan sba sok la stik'be smul te Yajaw Te Ki'inich II te la swalak'patie. Yajaw Te Ki'inich II la sk'anbe te yakukto yijkita jilel te stoybaile sok te binti staoj ta ilele, sok te junuknax ya x-ainik sok te Kan yu'unme jich junax ya xcha'kuxinik ta junax yo'tanikxan-a. Wak Chan K'awil ma xk'opoj jp'aluk, xchajpanejix sba ta spasel k'op-a, ja'nax yu'un Yajaw Te Ki'inich II sok te winiketik yu'un te Ox Wits' Ja' lok'ik beel te ba'ay k'ine sok la yijkitabeik te smuk'ul na te Mutul. Banti ya spasik k'op Wak Chan K'awil, la sts'akli beel te sjoye, la yawtay te bayelnax bitik bol k'opil la yalbey ta bael sitil ta spislik te jk'abojeletike.

9.6.2.1.11 (Bulucheb yu'un abril ta ya'wilal 556) Wak Chan K'awil la stsak sba sok te Yajaw Te Ki'inich II

Yajaw Te Ki'inich junax la yak' sba sok kirsanuetik ta slum sk'inal mayaetike sok la yak' sba ta stojol te ajwalil Kan, ja' into Mutul ch'ay yu'un te koltaele. Maba ya yich'ix tojel patanetik-a sok ya xljaj sk'oplal biluk p'olmalil sok biluk koltaelil ta stojol ajwalil yu'un te Kan ta skaj te tijawan ta k'ope. Te snailtak iximetik te bayel ta k'aalil nojelic ta banax k'alale, ya'tik into jocholix te snaile sok sts'ubilix sok ala cha'oxp'ejxix p'ekajtik ta lum te sbak' ixime. K'ot skalelal te antsetike jochol sujtetel te xmochik te k'alal ya sujtik beel ta snaike. Ma'yuk swe'el yuch'balik te jnaclejetik ta jujup'ej naetike, te swiniktak te Mutul lijk ya'ayik wi'inal; ja' yu'un, te kirsanuetike ta puersa ochik ta snail te ixime te ta jtejklume, ja'nax la yilik te jochol snail te ixime. Xiwenik beel, bajtik ta sna te ajwalile; ochik beel ta chajpajibal la yalbeik ya'ay te te Wak Chan K'awil. Te kerem ajwalile la yal te yakuk yich' milel smajtan te riosetike yu'unme jich ya xch'taikxan-a te lekil koltayeale. Te k'alal jich la ya'ayik te antsetike labanwanik ta stojol, la yalik te ma ja'uk ya sk'anik te ja'ale, te binti ya sk'anike ja' ya sk'anik te ixime. Wak Chan K'awil la yich'ik albeyel te ya yich' ak'beyel te swe'elike, te antsetike la yalbeik jpas lot.

Ja'nanax ta yajk'ubalil-a, te ajwalile la yil te ay bayel kirsanuetik bajtik ta stojol te Mutul, jich yu'un,

la yich'ik albeyel ta yutil te muk'ul tsobojibale. Jich yu'un, te Nacom ja' sbabial ak'opoj yu'un te binti wokolil yakal ta k'axele sok jich la yal te mach'a swentainej te ch'iwiche te yananix smak'lin spisil-a te kirsanuetike. Te mach'a swentainej te ch'iwiche la yal te ma'yuk ixime malel spisil jochajtik te snaile; ja' yu'un, la sjojk'o te binti yu'un te ma'yuk ak'bil bayel ixim te kirsanuetike, Te mach'a yakal ta stsobel te patanetike. la yal te bitik ya yich' tikunel beel ta stojol te Ox Wits' Ja' la yal te ja' yakal ta sts'ujtesel te ixime sok ja' smakoj ta spisil. Sok te Mutul bayel wi'nal, te kirsanuetike ya sk'an spasikix k'op yu'un, te winiketike bajtik ta stojol te Wak Chan K'awil sok la sk'anik koltael ta muk'ul jtejklum. Te kerem ajwalile la yik'tal te k'ajk'al winiketike la stsob spisil ta jujutul te winiketike yu'unme jich ya spasikxan ta slajibal-a te k'ope.

Bulucheb yu'un abril ta ya'wilal 556 (9.6.2.1.11) Wak Chan K'awil och beel ta jtejklum yu'un te Ox Wits' Ja' sok la sta sba sok te skoltayel te Yajaw Te Ki'inich II. Wak Chan K'awil bajt jich beel te ba'ay te sjoye sok la sk'anbe yu'unme jich ya yich' ta muk' smuk'ul-a te mutul, yame sk'an yananix yich' ak'beyel yipal ta tojel a te patanile, malel ya xtun yu'unik. Yajaw Te Ki'inich II maba la xch'un la yal te ma sk'anix bayel wokolil ta stojol te kirsanuetike. Jich yu'un, te Wak Chan K'awil la yalbe sbiil te slekil yutsilal ta stukele. Ja'nax yu'un ta oranax jich la yal into, jtul lek yo'tan winik sok jkananetik

yu'un, la stej'k'an sbaik ta stojol te soltaroetik yu'un te Ox Wits' Ja' sok la yak' sbaik ta xujk te Yajaw Te Ki'inich II. Jun wantera yalemoel sbonil ja yu'un te Kan la yich' tuchel moel ta yajk'olalik. Wak Chan K'awil ya xnijk yu'un sk'ajk'al, la stik'be smul te sjoy ta skaj te ya xwalak'patiole sok x-awawetnax yu'un sk'ajk'al, la xch'oj beel sba ta spasel k'op ta stojol Ox Wits' Ja'; ja'nax yu'un te k'ajk'al winiketike sok te jkananetike maba la sk'anik te tsaktomba ta spasel k'ope. Te kirsanuetike xjajetiknax ta tse'ej sok la slabanik te ajwalil Mutuk, la xch'ojbeik beel k'a'al we'eliletik ta stojol la yalbeik te ja' stojol te patane; ta slajibal Wak Chan K'awil an lok'el ta jtejklum jich k'oem te la yich' k'exlaltesele.

9.6.8.4.6 (Ta sbabial yu'un Mayo ta ya'wilal 562) Kan, sok Ox Wits' Ja' y Saal, la stsalik te Mutul

Te winiketik yu'un te Kan la yilik te Mutul te alanej yo'tan ta skaj te wi'nale. Te mach'atik jochajtik xch'ujte ma sna'beik sba te lekil o'tanile, sok ta sujel yu'un te ma'yuk we'el uch'balile, Wak Chan K'awil nojnax ta lab o'tanil yu'un te yaj kontrae.

Ja'nax yu'un te Kan maba ya x-animaj yo'tan. Ta patil, jtul yach'il ajwalil bajt nakajuk ta snaktajib te Kan ta Ts'iiba'anche', Ch'úuysa'an Jaajkunaj (Restiko ta Ch'ulchan). Keremto stukul ja'nax yu'un chapal ta lek te bit'il ay stalele sok slekil yutsilal, ta skaj te la yilbe te maba ya xju' yu'un te Mutul, la sta ta oranax te binti ya sk'ane.

Ch'úuysa'an Jaajkunaj la yalbe spisil te sjo'tak te ya stsak stujk'ike. Aj Wosal de Saal sok Yajaw Te Ki'inich II de Ox Wits' Ja' la sjak'ik; pajal ja' jich la sjak'ik ek te ajwaliletik yu'un te Ma'asal, Xultun, sok yantikxan. Ch'úuysa'an Jaajkunaj bajt xchol sbaik sok yaj soltarotak yu'unme jich ya sta sba sok-a te Yajaw Te Ki'inich II; bajtik ta Saal k'alal ta sbelal Mutul. Jk'axel ma'yuk ba'ay ilbil jich-a te muk'ul beel te k'axemto jich pasbil-ae, te uts' alaliletik ta spisile lok'ik ta snaik ta yilel te lekil ajwalil ta stulul ta kirsanuile. Te keremetike las stsak te ya'tajibike sok la stsob sabik sok te soltaroetike yu'unme jich ma xch'ay-a te slekil yutsilalike.

K'alal ta sjol muk'ul ch'ulna, Wak Chan K'awil ya ya'ay ta jakal bit'il ta sp'ejel te balamilal te ya xtal ta stojole. Och ta yutil ch'ulna te banti mukul te xwixe sok la stsum k'ajk'. La sboj sba sok la yak' te sch'ich'el ta jxejt' jun yu'unme jich ta patil ya yak' ta jun bojch te sch'ichele. Noj ta ijk'al ch'ail te yutil ch'ulnae, ja' jun ijk'al tokal. Te ajwalile ch'abaj, ta patil bajt ta xch'ulel te xwixe. Te xiwel ta skojtol bak'etale ak'bet xenel, k'an ch'ayuk yo'tan ta jichnax ta sikil chik'. Ma stak' la yil te xwixe, ja'nax yu'un sna'oj ta lek stojol te te ay ae. La sk'opon sok la yalbe te maba spisil lek aye, te binti maba lek ta jk'axele ja' te altik la yak' wokolike, sok te aynanix mach'a la yejchintes ta spat xujk-ae. Te binti ya spas tulan yu'une ja'me te milbil ta stukele sok te jtul yale, ma stak' binti la yalix-a lijk ta ok'el ta oranax, ta patil la yil te xjobal te jch'ultatik Balam te ya xyal koel sok te ay binti ya xlok' slok'omba tey-a te xwix te ba'ay ch'aile. La ya'aybe sk'op te xwixe te banti la yal te binti ya sk'an yich' pasele pasbilix, te ma'yuk banti ya stak' skoltay sba te banti ya xbajte. La yalbe te k'alal te jch'ultatik balam ya xbajt ta k'atinbake, yananix xlaj beel-a, sok te Mutul yananix spas jich. ek'a. la yalbe te ja' jich ya spasbe te sk'op ya'yejale, yu'unme jich spisil ya sna'ik-a te bit'il ach'ijtale sok te bit'il at'uxaj te Mutul, melez sna'oj te bit'il kuxinemix talele sok te bit'il alaj beele. Wak Chan K'awil la yal ta smeलेलil sok sjol, ja'nax yu'un ma'yuk binti la yal jp'aluk, la ya'ay sba te stukele.

La stak' la yilbe stse'ej te xwixe sok te bit'il la sjam te sk'abe yu'unme jich ya xlekub-a te yo'tane. Ja' k'an sta beel, ja'nax yu'un te slok'omba te xwixe jichnax awanch'ay beel ta ch'ail te yakal ta toyel moele. Tey-a te ba'ay jojchol tsojojibale la yal te ya sk'an ta bayele; ja'tonax sbabi ch'ojol-a te jich ya yal-a into te k'op ayejetike.

Wak Chan K'awil lok' beel ta ch'ulna; k'alal ta stoyolil te turtur naetike chikan ta ilel ta spasil te soltaroetik yu'un te mayae, ya xtijsajik beel k'alal ta ch'ulchan ta jujuntik te ochibale te ba'ay Mutul. Yu'unme jich ya stijik talel te k'ayobe lijk k'opojok talel ta ch'ulchan, Wak Chan K'awil la slok'es te smachit tak'ine sok mo beel ta tejk'abaetik te ba'ay k'anal lus yu'un te mach'a lajemix te jch'ultatik balame. La stsob sbaik sok te jtebnax winiketik te mach'atik lek yo'tanike, la smailik ta ochibal ta alan k'inal yu'un te Mutul. Ja'ik slapojik te xtilnax k'u'il pak'al sk'u' soltaroetik, ta jujutul yich'ojbeik yu'el jkojt chanbalam te mach'a k'aemik soke, ya stundesbeik snujkulel te ya xtun ta a'tajibale, te sjolike k'anta stsotsil jolil. Ja'nax yu'un stukel ay, te jkananetike sok te j-abatetike la yijkitaik jilel te muk'ul jtejklume sok te jnojpteswanejetike.

Te muk'ul soltaroetik yu'un te Kan noptsaj beel sok la yil te ba'ay ochibal ta alan k'inale. Te ik'e ta lom k'ixin sok lamalnax, Wak Chan K'awil la yil te Yajaw Te Ki'inich II te ba'ay xcholoj sbaike, ja'nax yu'un ma'yuk binti la yal jp'aluk. Ta patil, la stak' la

yil te yaj kontrae, ta jun muk'ul lekil xila te banti te ay slok'omba-a te jkojt balame, te kerem ajwalil yu'un te Kan Ch'uuysa'an Jaajkunaj nakal beel. Te ajwalil yu'un te Kan la yil koel jich ta alanini, la yil te mel-o'tanil te bit'il sts'ubilxix te muk'ul jпам ta lumile sok te bit'il ya xnijk sk'ab te jsonowiletike, jich yu'un jajchik ta stijel sonil te tsaktomba ta spasel k'ope, ja'me ya yal te bit'il ya xjajchix te spasel k'ope.

Wak Chan K'awil maba asujt ta spat, bajt nanix yu'unme jich ma spajolta sba sok a te soltaroetik te talik ta stojole. Yak'ojbenaix beel yipal ta beel; ma sk'an k'op ta yo'tan, la sta sba sok te jpas k'opetike sok la stsak ta ora te slantsa ta slekilal sok ja'nax ya yil sba ta stukel jichuk jkanan ta swenta te binti ya spas ta stukele. Te slab yo'tanik yu'un te k'ajk'al winiketike lom muk'uben yu'unik ta swenta te sk'ajk'alike, la spuk sbaik te bit'il xcholoj sbaik sok x-awetiknax yu'un te ja'chuk ya xjajchix te k'op yu'unike. Wak Chan K'awil la yil te soltaroetik yu'un te xchololetiknax ta spat xujke; te k'alal la yilbe sit yelaw te Yajaw Te Ki'inich II k'an stsak sbaik ta k'op ja'nax yu'un lamaj ta oranax yu'unik melem ma'yuk stujk' sok la skejan sba ta stojol. La yich' beel ik'el ta muk'ul na yu'un te ajwalile ja'me te banti ya sta ta ilel te muk'ul jtejklum yu'un Mutul te pojbil yu'un te yaj kontrae. Te jnaklejetike ma'yuk yich'oj stujk'ik jichnax ayik sok ma'yuk yipik ta skanantayel te snaike sok ja'nix jich ma stak' spoj

sbaik ta stukelik ek.

Te Wak Chan K'awil bajt yich' tejk'anel ta stojol Ch'úuysa'an Jaajkunaj, Aj Wosal sok Yajaw Te Ki'inich II, te k'ala te ayix-ae la yich' albeyel te yakuk sk'an perton yu'un te xkuxlejale, ja'nax yu'un te ajwalile la yal te ma stak' jich ya spase, ja' lek te ja' ya sboj sba ta stukel ta slekilal yo'tane. Ch'úuysa'an Jaajkunaj la yal te Wak Chan K'awil te k'an lajuk a into te k'aale ta sk'aj yu'un te maba la yich' k'anele, te muk'ul jtejklum yu'un te Mutul pajal ya xlaj sok te jichuke. Te spajk'ul sok sts'ajkul te banti ts'ibubil te bit'il akuxinik te namej mam me'chuniletike sok te yuts' yalalike yame yich' jinesel sok tup'el sbiilik ta ts'ibubil jun. Te pajkal junetik te banti ts'ibubil te batik spasoj kanare sok te batik k'axem swokole, te bitik muken pasbile sok te bit'il ya sk'opon sba sok te riosetike, spisil ya yich'tikla chik'el. Ayix kol ma lajunwinikuk ja'wil, te smam sme'chun te Wak Chan K'awil k'oem k'alal ta Teotihuacan yu'unme jich ya spas ajwalil ta slumal te mayae sok te lajto stoy moel te Mutul sok te slumal maya ta swenta te lekil utsilale. Ja' a into te k'aale, ja'me slajibalix-a te muk'ul najtil beenel ta swenta te wokolile sok te Mutul yame yich' tup'el ta jun sbiil li' ta sba te lum balamilale, ta jun k'aalil yame yich' ch'ayel ta o'tanil, ja'naxme ya yich' na'el te slekil yutsil yo'tan te Kan.

Ja' yu'un te Ch'úuysa'an Jaajkunaj la yak' mantar te yakuk xbajt spasik k'op te k'ajk'al winiketik ta

mu'k'ul jtejklume. Wak Chan k'awil sok te winiketike la yilik te bit'il ay te niwak ts'ajketike ja' into yame yich' wuyel ya xk'atp'oj ta tan sok ya sujt beel ta lumilal,; jich bit'il te pajkal junetike sok te slok'omba riosetike yame xk'atp'oj ta ch'ail sok yame sujt beel ta ch'ulchan. Te Aj Wosal la sta sba sok te slok'omba Wak Chan K'awil sok ta jimnax la yich' wuyel ta echej ton sok la yich' jepel ta olil te lok'ombail pasbile, ja' yu'un te yelawe t'uxaj koel ja' jich ach'ay ma jna'tik banti abajt. Te jch'ultatik balame la sta spikel te balamilale sok te Wak chan K'awil yakal ta yilel k'anta ya x-ik'ot beel yu'un te k'atinbake. Ja' yu'un la smuts' te site la schajpan sba yu'unme ya xbajt ta yan balamilal. La yil te ts'akal ta lek te la spasix kanare, Ch'úuysa'an Jaajkunaj la yalbe mantar te Yajaw Te Ki'inich te mach'a la stotsbe ta stsotsil sjol sok la sk'okbe ta jimnax ta echej te pasbil ta sakil tone. Te xtilnax xjobal te ek'e chiknaj talel ta slok'ib k'aal ta yajk'olal te ch'ulchane sok la sts'akli beel te jch'ultatik jich beel ta yawil te lajele.

Te soltaro yu'un te Kan lok' beel ta jtejklum sok te mosoiletik tsaktiklabile, la yijkitay ta patil te muk'ul jtejklum chamenixe. Te xch'ulel te Mutul toy moel ta ch'ulchan sok kapal moel ta ch'ail sok stanul k'ajk', te slajibal chauk yu'un te jch'ultatik balame tsajnax ta tilel te lukumtiknanix-ae sok ya sbets' sba ta ajk'ot swenta lajel te k'alal mato bik'biluk yu'un-a te muk'ul ajk'ubal chan te potsol ta smeruile. Te

ijk'al ajk'ubale ya slajin te banti jochajtik ya yile, ta jujun te banti japajtik ta muk'ul jtejklume, sok jun jok'bil ch'en te ay ya'lel ta xujk te muk'ul sorale, te jpas k'opetik yu'un te Kan la xchojik koel te chamene sok yelaw te ay ch'ojantik la yich' pasel ta lok'ombail te leknax chikan ta stulule sok namej sk'op ya'yejal te Wak Chan k'awil.

Te k'alal alajik ta wi'nale, te swiniktak te Mutul lok' beel ta yantik lumlumtik ta sleel te slekil yutsilale. Te Mutul ma'yuk binti ya'tel ak'ot jichnax jojchol ay. Te jtejklume lom k'ax muk' yu'unme jich ya xju' ayinel tey-a, ja' jich la yich' ijkitayel jilel, jich bit'il ta yolil lum; te yantike k'atp'oj ta ja'maleltik ta patil te k'alal ayix oxlajuneb xcha'winik ja'wil-ae.